

**Η «καθημερινή» ζωή στην κομμουνιστική Γερμανία και η
προβολή της στον Γερμανικό Κινηματογράφο**

“Das Leben der Anderen”

Αραμπατζή Ανδριανή

Πτυχιακή Εργασία

Επιβλέπων Καθηγήτρια: Χειλά Μαρίνα

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Ρέθυμνο

Ιούνιος 2018

Copyright © Αραμπατζή Ανδριανή, 2018

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Κρήτης δεν υποδηλώνει και απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του τμήματος.

Αφιερωμένο στην Βίκυ Β.

Περίληψη

Η ζωή στη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας, ιδίως όσον αφορά τη δράση της Stasi και την επιρροή της στις ζωές των ανθρώπων, προκαλεί το ενδιαφέρον των ερευνητών και αποτελεί ερέθισμα για τους παραγωγούς κινηματογραφικών ταινιών. Ωστόσο η χρήση των κινηματογραφικών έργων στην εκπαίδευση δημιουργεί την ανάγκη για κριτική εκτίμηση των ταινιών ως προς την ιστορική τους ακρίβεια. Από τις ταινίες που προβάλλουν τη Stasi, η πιο γνωστή είναι η “Das Leben der Anderen”- «Οι ζωές των άλλων». Το έργο εμπεριέχει πάρα πολλά στοιχεία που αφορούν τις μεθόδους της Stasi και την επίδρασή της στην προσωπική και επαγγελματική ζωή των πολιτών, ενώ παράλληλα καταφέρνει να μεταφέρει στον θεατή το καταπιεστικό κλίμα εκείνης της εποχής και την γενικευμένη αίσθηση ότι η Stasi παρακολουθεί τους πάντες.

Abstract

Life in the German Democratic Republic, especially with regard to Stasi’s action and its influence on people’s lives, erases the interest of researchers, and is a stimulus for filmmakers. However, the use of cinematographic works in education causes the need for a critical appreciation of films in terms of their historical accuracy. Stasi’s most popular film is “Das Leben der Anderen”- “Lives of others”. The film includes many details about Stasi’s methods and its impact on the personal and professional life of the citizens, while at the same time accomplishes to transmit to the viewer the oppressive climate of that era and the generalized feeling that Stasi is watching everyone.

Περιεχόμενα

A Μέρος

1. Εισαγωγή	σελ.5
2. Η ίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας- GDR	σελ.7
3. Το πολίτευμα της GDR	σελ.10
4. Η Stasi και η δράση της	σελ.13
5. Προσωπικές Μαρτυρίες	σελ.19

B Μέρος

6. Μεθοδολογία έρευνας	σελ.22
7. Das Leben der Anderen	σελ.24
7.1 Η ταινία	σελ.24
7.2 Υπόθεση	σελ.26
7.3 Η προβολή της Stasi και της ζωής στην κομμουνιστική Γερμανία	σελ.29
8. Η ιστορική ακρίβεια της ταινίας	σελ.33
9. Συμπεράσματα	σελ.42
Πηγές	σελ.45
Παράρτημα	σελ.50

A ΜΕΡΟΣ

1. Εισαγωγή

Ο κινηματογράφος αν και, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες τέχνες που εμφανίζονται από τα αρχαία χρόνια, αποτελεί νεώτερη ανακάλυψη του 18ου αιώνα, λόγω του συνδυασμού εικόνας και ήχου έχει ίσως το μεγαλύτερο κοινό από όλες τις υπόλοιπες μορφές τέχνης. Η ανακάλυψη της τηλεόρασης και η ανάπτυξη του δημοσίου και ιδιωτικού ραδιοτηλεοπτικού συστήματος συνέβαλαν στην διάδοση των κινηματογραφικών ταινιών. Έτσι στις μέρες μας η πλειοψηφία του δυτικού κόσμου μπορεί να παρακολουθήσει ένα κινηματογραφικό έργο ακόμη και με μηδενικό κόστος από το σπίτι του.

Οι ταινίες ανάλογα με το είδος τους ψυχαγωγούν, προβληματίζουν μέσω της προβολής σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων και εκπαιδεύουν αφού αρκετές από αυτές διαπραγματεύονται τις ζωές διάσημων καλλιτεχνών και επιστημόνων, βασίζονται σε πραγματικά γεγονότα, μεταφέρουν λογοτεχνικά έργα και προβάλλουν ιστορικά γεγονότα. Για το λόγο αυτό έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια η χρήση τους στην εκπαίδευση, μεταβάλλοντας τον τρόπο με τον οποίο προσλαμβάνεται η κάθε είδους γνώση, ανάμεσα τους και η ιστορική.

Έτσι στις μέρες μας όλο και περισσότεροι σπουδαστές αλλά και άνθρωποι που ενδιαφέρονται για την ιστορία επιλέγουν τις ταινίες, έναντι των γραπτών κειμένων, ως βασική πηγή γνώσης. Από την άλλη οι μαθητές ανταποκρίνονται καλύτερα σε ερεθίσματα που περιλαμβάνουν εικόνα και ήχο, με αποτέλεσμα η σύγχρονη παιδαγωγική να «επιβάλλει» την προβολή ταινιών στο πλαίσιο της τυπικής εκπαίδευσης (Manitoba Education and Advanced Learning, 2015). Η συγκεκριμένη παιδαγωγική μέθοδος ωστόσο ενέχει κινδύνους που σχετίζονται με την ιστορική ακρίβεια των προβαλλόμενων στοιχείων και τον τρόπο πρόσληψης και ερμηνείας από τον θεατή των ερεθισμάτων. Επιβάλλεται συνεπώς μια πιο ενδελεχής έρευνα του τρόπου με τον οποίο οι ταινίες πραγματεύονται τα ιστορικά γεγονότα έτσι ώστε να μην δημιουργούνται στρεβλώσεις. Όπως αναφέρει ο Westphal (2012), οι μνήμες που επιλέγονται να προβληθούν όταν κινηματογραφείται μια ταινία διαμορφώνουν την μελλοντική αντίληψη για ένα γεγονός του παρελθόντος.

Αυτός ακριβώς είναι και ο σκοπός της παρούσας εργασίας. Να διερευνήσει ποιες μνήμες που αφορούν την ζωή στην Ανατολική Γερμανία έχουν επιλεγεί για να

προβληθούν από τον γερμανικό κινηματογράφο. Το θέμα αφορά την καθημερινή ζωή στην κομμουνιστική Γερμανία, δηλαδή την ζωή στη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας, από την ίδρυσή της στις 7 Οκτώβρη του 1949 μέχρι την επανένωσή της με την Δυτική Γερμανία στις 3 Οκτώβρη του 1990.

Τι όμως ορίζεται ως «καθημερινή ζωή»; Αναμφίβολα τα στοιχεία που συντελούν στην οριοθέτηση της καθημερινότητας είναι πάρα πολλά και προέρχονται από την οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή. Η χρήση του συγκεκριμένου όρου στον τίτλο ωστόσο είναι αφηρημένη και γενική, για αυτό και έγινε χρήση των εισαγωγικών, και συσχετίζεται με την ρουτίνα και την ασφάλεια, οικονομική, προσωπική, επαγγελματική και κοινωνική, που αισθάνεται ένα άτομο σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Επιλέχθηκε το συγκεκριμένο ιστορικό γεγονός γιατί ανήκει στην σύγχρονη ιστορία και άπτεται της πολιτικής επιστήμης ως προς το ζήτημα που αφορά την ζωή στα κομμουνιστικά κράτη, τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των ανθρώπων. Πρόκειται για ένα διεπιστημονικό θέμα που ενδιαφέρει την ιστορία, ως προς τα ιστορικά γεγονότα, την πολιτική επιστήμη, ως προς την νομιμοποίηση και αποδοχή αντισυνταγματικών κυβερνητικών ενεργειών από τους πολίτες σε κράτη που θεωρητικά είναι δημοκρατικά και την αυθαίρετη χρήση εξουσίας εκ μέρους των κυβερνώντων, την κοινωνιολογία ως προς τις κοινωνικές σχέσεις που αναπτύσσονται υπό αυτές τις συνθήκες και την εκπαίδευση ως προς τις ταινίες που ενδείκνυται για εκπαιδευτική χρήση.

Η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη, το θεωρητικό και το ερευνητικό. Το θεωρητικό μέρος αρχίζει με μια ιστορική αναδρομή στα γεγονότα που οδήγησαν στην ίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Στην συνέχεια γίνεται μια σύντομη περιγραφή του πολιτεύματος. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι στον τίτλο της εργασίας έγινε χρήση του όρου «κομμουνιστική Γερμανία», γιατί ο συγκεκριμένος χαρακτηρισμός είναι γενικά αποδεκτός σε αντίθεση με τον χαρακτηρισμό «ολοκληρωτική Γερμανία». Το αν το καθεστώς της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας ανήκει στα ολοκληρωτικά καθεστώτα έχει αποτελέσει αντικείμενο έρευνας με αντιτιθέμενες απόψεις και δεδομένου ότι η συγκεκριμένη διαμάχη δεν εμπίπτει στα ερευνητικά ερωτήματα της συγκεκριμένης εργασίας προτιμήθηκε ο ουδέτερος όρος «κομμουνιστική Γερμανία». Ακολούθως στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται παρουσίαση της Stasi, της Κρατικής Υπηρεσίας Ασφαλείας, η οποία θεωρείται ότι έπαιξε καθοριστικό ρόλο όχι μόνο στην διατήρηση του καθεστώτος αλλά και στις ζωές των ανθρώπων. Δεδομένου ότι το επίκεντρο της εργασίας είναι η ζωή των απλών πολιτών κρίθηκε σκόπιμο το τελευταίο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους να

αφιερωθεί στις μαρτυρίες ανθρώπων που έζησαν στην κομμουνιστική Γερμανία και στις επιδράσεις που είχε το καθεστώς στις ζωές τους.

Ακολουθεί το ερευνητικό μέρος με την παρουσίαση της ερευνητικής μεθόδου, ανάλυση περιεχομένου, και την ανάλυση των λόγων για τους οποίους επιλέχθηκε η ταινία *Das Leben der Anderen*. Στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζονται κάποια εισαγωγικά στοιχεία για την ταινία και ακολουθεί η περίληψή της. Ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στην ενότητα 7.3 που παρουσιάζει τα στοιχεία που αφορούν την κομμουνιστική Γερμανία και προβάλλονται στο έργο και στο 8ο κεφάλαιο που διαπραγματεύεται την ιστορική ακρίβεια των προβαλλόμενων στοιχείων. Η σύνοψη των αποτελεσμάτων της έρευνας παρατίθεται στα συμπεράσματα.

2. Η ίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας- GDR

Η ίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας (GDR) ήταν απόρροια της διχοτόμησης της Γερμανίας, η οποία προήλθε από την ήττα της στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τον Ψυχρό Πόλεμο που ακολούθησε ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις της εποχής, των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (ΗΠΑ) και των Ενωμένων Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ).

Όπως ήταν αναμενόμενο η επεκτατική πολιτική του Hitler και οι ακρότητες και οι βιαιότητες του ναζισμού είχαν ως αποτέλεσμα τον συνασπισμό των υπόλοιπων χωρών. Η επίθεση του Hitler στην ΕΣΣΔ στις 22 Ιουνίου του 1941 οδήγησε στην δημιουργία της «Μεγάλης Συμμαχίας», της οποίας κύριος στόχος ήταν η άνευ όρων παράδοση της Γερμανίας (Alting von Geusau,2002). Χωρίς να έχουν στην ουσία τίποτα κοινό, με εξαίρεση την επιθυμία για την ανατροπή του ναζιστικού καθεστώτος, οι ΗΠΑ του Roosevelt και η Αγγλία του Churchill ένωσαν τις δυνάμεις τους με την ΕΣΣΔ του Stalin. Η συμμαχία στηρίχθηκε στο πνεύμα της Διακήρυξης των Ηνωμένων Εθνών και ο Stalin δεσμεύτηκε στις 26 Μάη του 1942, κατά την υπογραφή της εικοσαετούς αμοιβαίας συμφωνίας βοήθειας, να σέβεται την αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών και να μην ακολουθεί επεκτατική εδαφική πολιτική (Alting von Geusau,2002).

Θέλοντας να ενισχύσουν τη συμμαχία τους και σίγουροι για τη νίκη τους, μια νίκη όμως που θα εξασφάλιζαν μόνο αν έμεναν ενωμένοι, συναντήθηκαν στην Τεχεράνη το 1943 για να συζητήσουν την πορεία του πολέμου και την διαμόρφωση του ευρωπαϊκού χώρου μετά την λήξη του. Σε αυτή την συνάντηση, και πριν καν τελειώσει ο πόλεμος, άρχισαν να διαφαίνονται καθαρά οι προθέσεις των συμμάχων για διχοτόμηση της Γερμανίας. Και οι τρεις συμφώνησαν ότι θα έπρεπε να χωριστεί σε μικρότερα κράτη,

όπως ήταν πριν το 1871, με τον Roosevelt να προτείνει το χωρισμό σε πέντε περιφέρειες (Smyser,1999).

Αποφεύγοντας να πάρουν οριστικές αποφάσεις στην Τεχεράνη, καθώς ο πόλεμος ακόμη διεξάγονταν και οι τρεις δυνάμεις δεν ήθελαν να ρισκάρουν την διάλυση της συμμαχίας λόγω διαφωνιών, ο χωρισμός της Γερμανίας οριστικοποιήθηκε στην Διάσκεψη της Γιάλτας στις 11 Φεβρουαρίου του 1945 (Smyser, 1999). Εκεί οι ηγέτες των τριών χωρών συμφώνησαν, όπως αναφέρεται στο άρθρο 2 της συμφωνίας (Crimea (Yalta) Conference, 1945, p.1007), το χωρισμό της Γερμανίας σε διοικητικές ζώνες ελέγχου και την δημιουργία μιας Επιτροπής Ελέγχου η οποία θα εγκαθίσταντο στο Βερολίνο και θα αναλάμβανε το συντονισμό της διοίκησης στις ζώνες ελέγχου. Επίσης συμφώνησαν να προσκληθεί και η Γαλλία εφόσον το επιθυμεί να αναλάβει μία ζώνη και να συμμετάσχει ως τέταρτο μέλος στην Επιτροπή Ελέγχου.

Με την Γαλλία να αποδέχεται την πρόσκληση, οι τρεις χώρες (Αγγλία, ΗΠΑ και ΕΣΣΔ) πραγματοποιούν συναντήσεις στην πόλη Πότσνταμ το διάστημα 17 Ιουλίου 1945 έως 25 Ιουλίου του 1945 όπου συμφωνούν, ανάμεσα σε άλλα, και για την διαίρεση της Γερμανίας σε τέσσερις διοικητικές ζώνες. Την διοίκηση της κάθε ζώνης θα αναλάμβαναν χωριστά οι ΗΠΑ, η Αγγλία, η Γαλλία και η ΕΣΣΔ ενώ τα θέματα που αφορούσαν την Γερμανία συνολικά θα αντιμετωπίζονταν από κοινού (Berlin (Potsdam) Conference (Report), 1945). Κάθε χώρα ήταν ελεύθερη, στην δική της ζώνη, να ακολουθήσει την δική της πολιτική η οποία θα έπρεπε απλά να συμφωνεί με το τετράπτυχο: αποναζιστικοποίηση, αποστρατικοποίηση, αποκέντρωση και εκδημοκρατισμό (Αποστολόπουλος, 2012).

Σύμφωνα με τον Altling von Geusau (2002, σ.82), οι δύο αυτές διασκέψεις, της Γιάλτας και του Πότσνταμ, είναι αυτές που καθόρισαν το μέλλον της Γερμανίας και του αγώνα μεταξύ Ανατολής και Δύσης τα επόμενα χρόνια. Ο χωρισμός της Γερμανίας σε ζώνες κατοχής έμεινε μόνο στις συνθήκες, αφού στην πραγματικότητα η χώρα χωρίστηκε σε δύο κράτη. Όπως επισημαίνει και ο ειδικός Smyser, (1999, σ.25-26) *«στο Πότσνταμ η μάχη κατά της Γερμανίας τελείωσε και ξεκίνησε η μάχη για τη Γερμανία....προέβλεψε ένα ενιαίο Γερμανικό κράτος και άφησε ένα διαιρεμένο¹»*.

Στην διαίρεση οδήγησαν οι διαφωνίες στην επιδιωκόμενη πολιτική ανάμεσα στην ΕΣΣΔ και τις δυτικές δυνάμεις, ΗΠΑ και Αγγλία, οι οποίες άρχισαν να φαίνονται καθαρά μετά το τέλος του πολέμου. Η συνεχής κλιμάκωσή τους οδήγησε στην

¹ Όλες οι μεταφράσεις είναι εμού του ιδίου

ουσιαστική διάλυση της συμμαχίας το 1946, ενώ η τυπική επήλθε χρόνια μετά, το 1990 με το άρθρο 7 της Συνθήκης για την Τελική Ρύθμιση αναφορικά με την Γερμανία που αποφάσισε την άρση των δικαιωμάτων και των ευθυνών των τεσσάρων συμμάχων αναφορικά με το Βερολίνο και την Γερμανία και την διάλυση των Ινστιτούτων που είχαν ιδρυθεί για αυτό το σκοπό (Alting von Geusau, 2002). Ωστόσο η διάλυση της συμμαχίας δεν αποσυμφόρησε αλλά ενέτεινε την ψυχροπολεμική ένταση ανάμεσα στην ΕΣΣΔ και τις δυτικές δυνάμεις με την Γερμανία και το Βερολίνο να υφίστανται τις συνέπειες αυτής της έχθρας. Ιδιαίτερα το Βερολίνο έγινε « *«το μήλο της έριδος» και κεντρικό θέατρο επιχειρήσεων στην μάχη των μυστικών υπηρεσιών από Ανατολή και Δύση, που το έκαναν γνωστό και ως «πρωτεύουσα του Ψυχρού Πολέμου»»* (Αποστολόπουλος, 2012, σ.221).

Αναλυτικότερα το Βερολίνο, αν και άνηκε στο τμήμα κατοχής της ΕΣΣΔ, μοιράστηκε και αυτό σε τέσσερις ζώνες κατοχής. Μπροστά στο κίνδυνο όμως του ανερχόμενου κομμουνισμού, οι ΗΠΑ και η Αγγλία αποφάσισαν να ενώσουν τα δικά τους τμήματα στις 2 Δεκεμβρίου του 1946 ενώ το 1948 ενώθηκε και το τμήμα της Γαλλίας, δημιουργώντας έτσι την Δυτική Γερμανία. Την αφορμή για την διχοτόμηση του Βερολίνου έδωσε η εισαγωγή του μάρκου ως επίσημου νομίσματος στην Δυτική Γερμανία στις 20 Ιουνίου του 1948. Η απάντηση του Stalin σε αυτή την κίνηση ήταν άμεση και στις 24 Ιουνίου του 1948 απέκλεισε όλο το Δυτικό Βερολίνο για διάστημα λίγο λιγότερο του ενός έτους. Μέχρι τις 12 Μαΐου του 1949 η πρόσβαση στο Δυτικό Βερολίνο ήταν αδύνατη, ενώ παράλληλα διακόπηκαν οι προμήθειες τροφίμων και το ηλεκτρικό ρεύμα (CVCE, 2016). Οι δύομιση εκατομμύρια κάτοικοι της αποκλεισμένης περιοχής κατάφεραν να επιβιώσουν χάρη στο συνεχή εναέριο ανεφοδιασμό που οργάνωσε η Αμερική και η Αγγλία. 230 αμερικάνικα αεροπλάνα και 150 βρετανικά πραγματοποίησαν συνολικά 275.000 πτήσεις επιρρίπτοντας καθημερινά 10.000 τόνους προμηθειών όχι μόνο σε τρόφιμα, αλλά και κάρβουνα και διάφορα υλικά θέρμανσης για το χειμώνα. (Solsten, 1996).

Συνειδητοποιώντας ότι ο αποκλεισμός του Βερολίνου δεν έφερε το επιθυμητό αποτέλεσμα, την εκδίωξη δηλαδή των δυτικών συμμάχων, ο Stalin ήρε τον αποκλεισμό τον Μάη του 1949. Η άρση όμως του αποκλεισμού δεν κατάφερε να αποτρέψει την οριστική διχοτόμηση, όχι μόνο της πόλης του Βερολίνου, αλλά και της Γερμανίας ως κράτους (Solsten, 1996). Στις 23 Μαΐου του 1949 ιδρύεται η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας (FRG), ενώ λίγους μήνες αργότερα, στις 7 Οκτώβρη 1949 η Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας (GDR) με πρωτεύουσα το Βερολίνο, κατά παράβαση των συνθηκών (Αποστολόπουλος, 2012).

Αξίζει εδώ να γίνει μια σύντομη αναφορά και στο τείχος του Βερολίνου, αποτέλεσμα επίσης της κρίσης των σχέσεων ΗΠΑ και ΕΣΣΔ το 1961. Από την σύσταση της GDR, Γερμανοί πολίτες διέφευγαν προς την Δυτική Γερμανία. Υπολογίζεται ότι περίπου 3,7 με 4 εκατομμύρια πολίτες διέφυγαν το διάστημα 1949-1961. Στις αρχές του Αυγούστου του 1961 η ημερήσια ροή ήταν γύρω στους 1.500 Ανατολικογερμανούς. Η διαρροή ενισχύθηκε από τις εξαγγελίες του ηγέτη της ΕΣΣΔ Khrushchev για πυρηνικό πόλεμο με τις ΗΠΑ σε περίπτωση που εξαναγκάζονταν από την πολιτική της. Στις 11 Αυγούστου του 1961 2.290 άτομα εγκατέλειψαν το Ανατολικό Βερολίνο. Όλη αυτή η μαζική μετανάστευση οδήγησε στην απόφαση του τότε Δημάρχου Walter Ulbricht να κλείσει όλες τις οδικές αρτηρίες που οδηγούσαν στο Δυτικό Βερολίνο και να υψώσει ένα τείχος. Φράχτες και οδοφράγματα περικύκλωσαν τα 97 μίλια γύρω από τους τρεις δυτικούς τομείς καθώς και τα 27 μίλια διαμέσου του κέντρου της πόλης διαιρώντας τη, μέσα σε μια μόλις μέρα, στα δυο (Carmichael, 2011).

Μια βδομάδα αργότερα τα συρματοπλέγματα αντικαταστάθηκαν από τμήματα τσιμεντένιων τοίχων, δημιουργώντας ένα τείχος που έκοψε τελείως την επικοινωνία μεταξύ Ανατολικού και Δυτικού Βερολίνου μέχρι τις 9 Νοεμβρίου του 1989, ημερομηνία ορόσημο, η οποία έχει χαρακτηριστεί ως η ημέρα της πτώσης του τείχους του Βερολίνου σημαίνοντας ουσιαστικά και το τέλος της GDR.

Η πτώση του τείχους του Βερολίνου οφείλεται κυρίως στην αλλαγή της πολιτικής της ΕΣΣΔ με τον τότε ηγέτη της Gorbachev. Οι μεταρρυθμίσεις στις οποίες προχώρησε στην Σοβιετική Ένωση αποτέλεσαν σύμβολα μιας νέας εποχής που δεν άφησαν ανεπηρέαστο τον πληθυσμό της GDR. Μια σειρά διαδηλώσεων που ζητούσαν την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος, δημοκρατία και εκλογές οδήγησαν στα γεγονότα της πτώσης του τείχους του Βερολίνου, που σήμανε και το τέλος του κομμουνισμού στην Ανατολική Ευρώπη, ενώ η Γερμανία επανενώθηκε επίσημα στις 3 Οκτώβρη του 1990 (Solsten, 1996).

3. Το πολίτευμα της GDR

Μετά την ίδρυση της GDR η σοβιετική στρατιωτική διοίκηση διαλύθηκε και τα διοικητικά της καθήκοντα μεταφέρθηκαν στις Ανατολικογερμανικές αρχές. Το Συμβούλιο των πολιτών, των οποίων τα μέλη είχαν επιλεγεί από το Κόμμα Σοσιαλιστικής Ενότητας (SED), μετονομάστηκε σε κοινοβούλιο και άρχισε να λειτουργεί ως σώμα. Συνεπώς το πρώτο κοινοβούλιο της GDR, το οποίο απαρτιζόνταν από μέλη του SED, ήταν ξεκάθαρα ιδεολογικά προσανατολισμένο στην εγκαθίδρυση μιας κομμουνιστικής

κοινωνίας. Πρόεδρος του νεοσύστατου κράτους ανέλαβε ο κομμουνιστής Wilhelm Pieck, ο οποίος είχε ζήσει πολλά χρόνια στην Μόσχα, και αρχηγός της Κυβέρνησης ο σοσιαλιστής Otto Grotewohl (Solsten, 1996).

Ήδη από τον Απρίλιο του 1946, όταν έγινε αντιληπτό ότι το Σοσιαλιστικό Δημοκρατικό Κόμμα (SPD) θα γίνονταν το πιο δημοφιλές αριστερό κόμμα, οι Σοβιετικές Δυνάμεις «επέβαλαν» την συγχώνευση του SPD με το Κομμουνιστικό Κόμμα της Γερμανίας (KPD) (Solsten, 1996). Από την συγχώνευση αυτή προέκυψε το SED, ένα σταλινικό στην ουσία κόμμα το οποίο εγκαινίασε την κομμουνιστική περίοδο στην Ανατολική Γερμανία και κυριάρχησε στην πολιτική σκηνή μέχρι την πτώση του τείχους του Βερολίνου, που σήμανε και το τέλος του κομμουνισμού στην Ανατολική Ευρώπη (CVCE, 2016).

Ο κομμουνιστικός χαρακτήρας του SED διαφαίνεται στο πολιτικό του πρόγραμμα που ανακοινώθηκε στις 21-22 Απριλίου του 1946, την ημέρα της ίδρυσής του, στο οποίο διακρίνονται πολλές από τις ιδέες του Μαρξ και του Λένιν. Η εργατική τάξη παρουσιάζεται ως η μόνη δημοκρατική δύναμη και ο πιο αποφασισμένος αντίπαλος του ιμπεριαλισμού. Στους άμεσους στόχους περιλαμβάνονται η κατάργηση των μονοπωλίων, η μεταφορά επιχειρήσεων που ανήκαν σε υπαίτιους του πολέμου σε αυτοδιαχειριζόμενα σωματεία, αγροτική μεταρρύθμιση για την αποδυνάμωση των μεγαλογαιοκτημόνων, συστηματική εκπαίδευση των εργατών προκειμένου να απασχοληθούν ως υπάλληλοι σε φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, ως δάσκαλοι, ως δικαστές και ως διευθυντές επιχειρήσεων, μεταφορά όλων των ορυχείων, των τραπεζών, των ιδρυμάτων αποταμίευσης και των δημοσίων επιχειρήσεων στους δήμους, στις επαρχίες ή στην εθνική κυβέρνηση της Γερμανίας, σχεδιασμένη παραγωγή με βάση τις ανάγκες, εργασία για όλους και αναγνώριση των συμβουλίων των εργατών ως νόμιμο σώμα που λαμβάνει μέρος στις αποφάσεις που αφορούν τις επιχειρήσεις και την παραγωγή (Political Programme of the Socialist Unity Party, 1946).

Στο ίδιο έγγραφο τονίζεται η ανάγκη ίδρυσης μια σοσιαλιστικής κοινωνίας ακόμη και μέσω της επανάστασης αν αυτό κριθεί απαραίτητο. Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται: *«Το Σοσιαλιστικό Κόμμα Ενότητας επιδιώκει να ακολουθήσει την δημοκρατική πορεία για τον σοσιαλισμό. Παρόλα αυτά θα καταφύγει σε επαναστατικά μέσα εάν η καπιταλιστική τάξη δεν εγκαταλείψει την арένα της δημοκρατίας»* (Political Programme of the Socialist Unity Party, 1946, p.4). Ακόμη και η σημαία του νεοσύστατου κράτους είχε ένα διπλό συμβολισμό με σκοπό να διαχωρίσει την κομμουνιστική Γερμανία από την Δυτική καπιταλιστική Γερμανία, διατηρώντας όμως το εθνικό στοιχείο που ήταν κοινό. Έτσι

στην κλασική γερμανική σημαία, που είναι τρεις ίσες οριζόντιες λωρίδες στα χρώματα μαύρο, κόκκινο και χρυσό, σύμβολα του γερμανικού έθνους, προστέθηκαν το σφυρί και η πυξίδα μέσα σε ένα στεφάνι από σιτηρά, σύμβολα της κυριαρχίας των εργατών και των αγροτών (Pletsch, 1979).

Με την επίσημη ίδρυση της GDR στις 7 Οκτωβρίου του 1949, δημοσιεύτηκε και το Σύνταγμα του νεοσύστατου κράτους, το οποίο είχε ψηφιστεί ήδη από το Συμβούλιο των Πολιτών του SED λίγους μήνες πριν, στις 19 Μαρτίου του ίδιου χρόνου (Solsten, 1996). Στο άρθρο 1 του Συντάγματος ορίζεται ως πολίτευμα η Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία (Constitution of the German Democratic Republic, 1949) ενώ στο άρθρο 3 δηλώνεται ρητά ότι η εξουσία πηγάζει από το λαό και κατοχυρώνεται το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι. Το Σύνταγμα κατοχυρώνει μια σειρά από ατομικά δικαιώματα όπως το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή (άρθρο 8), ελευθερία έκφρασης και ελευθερία του τύπου (άρθρο 9), ισότητα των πολιτών ενώπιον του νόμου (άρθρο 6), ισότητα των δύο φύλων (άρθρο 7) καθώς και μια σειρά από εργασιακά δικαιώματα. Στο άρθρο 15 κατοχυρώνεται η προστασία του δικαιώματος της εργασίας από το κράτος και υιοθετείται ο κρατικός έλεγχος για την διασφάλιση της εργασίας σε όλους τους πολίτες. Πολλά από τα σημεία που αποτελούσαν άμεσους στόχους του SED στο πλαίσιο του πολιτικού του προγράμματος περιλαμβάνονται στο σύνταγμα στα άρθρα που αναφέρονται στην οργάνωση της οικονομικής ζωής. Ενώ ρυθμίζονται επίσης τα ζητήματα που αφορούν τον περιορισμό της κρατικής εξουσίας, την διάκριση των εξουσιών, την διεξαγωγή ελεύθερων εκλογών με καθολική και μυστική ψηφοφορία και την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης.

Ωστόσο παρότι το Σύνταγμα της GDR εμπεριέχει όλα εκείνα τα στοιχεία που συναντώνται σε κάθε σύγχρονο σύνταγμα ενός δημοκρατικού κράτους δικαίου, η πραγματικότητα εξελίχθηκε διαφορετικά. Το SED κυριάρχησε στην πολιτική και κοινωνική ζωή. Αν και επιτράπηκε η ίδρυση μερικών ακόμη κομμάτων ο ρόλος τους ήταν πολύ περιορισμένος καθώς και αυτά βρίσκονταν υπό την ιδεολογική καθοδήγηση του SED (Solsten, 1996). Η πολιτική ασκούνταν από το κόμμα και από τα ινστιτούτα του κόμματος και το κράτος απορροφήθηκε πλήρως από το κόμμα. Όπως αναφέρει και ο Kocka το SED «απορρόφησε τελείως το κράτος, το στέγνωσε, και πήρε τη θέση του» (Schmidt, 2013, p.26). Η δράση του κόμματος επεκτάθηκε και στην κοινωνική ζωή των πολιτών αντιμετωπίζοντας κάθε ενέργεια και κάθε άποψη που ήταν αντίθετη με την ιδεολογία του ως πολιτικό έγκλημα και ως αποτέλεσμα της ταξικής πάλης που προκαλούσε ο ιμπεριαλισμός (Pfaff, 2001).

Έτσι σύντομα οι πολιτικές συνθήκες στην Ανατολική Γερμανία άρχισαν να αποκτούν τα χαρακτηριστικά ενός ολοκληρωτικού κράτους. Ένα κόμμα στην εξουσία, το SED, το οποίο βασίζεται στην εξάπλωση μιας ιδεολογίας, της κομμουνιστικής, για να επιβάλλεται στους πολίτες του, μια μυστική υπηρεσία για τον έλεγχο ιδεολογικών αποκλίσεων, την Stasi, μονοπώλιο στην πληροφόρηση και κεντρικά σχεδιασμένη οικονομία (Epstein, 2003). Παρότι, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, ο χαρακτηρισμός του πολιτεύματος της GDR έχει προκαλέσει πλήθος συζητήσεων δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσας εργασίας η εις βάθος διερεύνηση του συγκεκριμένου ζητήματος και γίνεται δεκτή η επικρατούσα άποψη που τοποθετεί την GDR στα ολοκληρωτικά καθεστάτα. Με βάση αυτή την παραδοχή επισημαίνεται ότι οι θεωρίες του ολοκληρωτισμού δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην μυστική αστυνομία η οποία έχει έναν διττό ρόλο, της επιβολής της υπακοής στο κράτος αλλά και της ιδεολογικής αφοσίωσης στο κόμμα (Pfaff, 2001). Συνεπώς, αντίστοιχα και στην περίπτωση της GDR, ο ρόλος της Stasi στην διατήρηση του καθεστώτος για σαράντα χρόνια ήταν καθοριστικός, παρότι στο τέλος δεν κατόρθωσε να αποτρέψει την ειρηνική επανάσταση του 1989.

4. Η Stasi και η δράση της

Το όνομα Stasi χρησιμοποιούνταν από τους Γερμανούς όταν αναφέρονταν στο Υπουργείο Κρατικής Ασφάλειας (MfS), το οποίο δημιουργήθηκε λίγους μήνες μετά την ίδρυση της GDR, και πιο συγκεκριμένα στις 8 Φεβρουαρίου του 1950 (Δορδανάς & Καλογρηάς, 2015). Στην πραγματικότητα ήταν η μετεξέλιξη της Γερμανικής πολιτικής αστυνομίας με το όνομα Kommissariat 5 (K-5), που είχε ιδρυθεί από την ΕΣΣΔ στα χρόνια της σοβιετικής κατοχής. Μάλιστα πρώτος υπουργός του MfS ορίστηκε ο Wilhelm Zaisser, αρχηγός της K-5, ενώ ο τότε αναπληρωτής του, Erich Mielke, διετέλεσε Υπουργός για 32 χρόνια (Koehler, 2004). Συνεπώς η υπηρεσία οργανώθηκε όπως η αντίστοιχη ρώσικη μυστική αστυνομία, ενώ η επιρροή από την ΕΣΣΔ είναι ιδιαίτερα εμφανής κατά τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας της (Heidemeyer, 2015).

Στα καθήκοντά της περιλαμβάνονταν η παρακολούθηση των διοικητικών και οικονομικών ινστιτούτων, η έρευνα αδικημάτων ποινικού δικαίου ή πολιτικής φύσεως, η καταστολή κάθε πολιτικής διαφωνίας καθώς και η αντικατασκοπευτική (Pfaff, 2001). Σύντομα εξελίχθηκε σε ένα πολύπλοκο διοικητικό όργανο με έντεκα γενικές διευθύνσεις και εικοσιτέσσερα τμήματα, ενώ διέθετε και τις δικές τις φυλακές (Koehler, 2004)². Αν

² Αναλυτικά οι διευθύνσεις και τα τμήματα της Stasi στο Koehler, 2004, p.376-377

και ο κύριος στόχος σε όλα τα χρόνια της λειτουργίας της ήταν η καταστολή κάθε πολιτικής διαφωνίας, η τακτική της και οι μέθοδοί της ποίκιλαν καθώς επηρεάζονταν από τις γενικότερες πολιτικές συνθήκες.

Έτσι κατά τα πρώτα χρόνια και μέχρι το 1970, οι μέθοδοι που χρησιμοποίησε το MfS για την επίτευξη των στόχων του εκτείνονται από φυσική βία και αυθαίρετες συλλήψεις έως εικονικές δίκες και φυλάκιση. Μέχρι τις αρχές του 1960 η Stasi είχε κατορθώσει να διαλύσει σχεδόν κάθε αντιστασιακή ομάδα. Χιλιάδες φυλακίστηκαν, πάρα πολλοί δικάστηκαν σε εικονικές δίκες και εκτελέστηκαν με την κατηγορία της κατασκοπίας και αρκετοί που είχαν διαφύγει στο Δυτικό Βερολίνο απήχθησαν και παραδόθηκαν στους σοβιετικούς για να δικαστούν. Παρότι ο αριθμός των ατόμων που ήταν στις φυλακές ως εχθροί τους καθεστώτος ήταν διαφορετικός σε κάθε περίοδο, ωστόσο υπολογίζεται ότι σπανίως ήταν κάτω από 30.000 σε κάθε χρονική στιγμή από το 1949 έως το 1989 (Koehler, 2004).

Η φυγή στο Βερολίνο αποτελούσε σοβαρό αδίκημα και αντιμετωπιζόνταν από το κόμμα ως «προδοσία». Έτσι μέχρι το 1970 η Stasi ασχολήθηκε ιδιαιτέρως με την αποτροπή κάθε προσπάθειας διαφυγής και την αποκάλυψη σχεδίων φυγής, ενώ από το 1970 και μετά με το να αποτρέψει τους Ανατολικογερμανούς να αιτηθούν άδειας εξόδου. Το ποσοστό των συλλήψεων ατόμων που είχαν αποπειραθεί να δραπετεύσουν από την GDR με οποιοδήποτε τρόπο ανέρχεται στο 70 με 80 τοις εκατό από το 1961 και έπειτα. Παράλληλα μεριμνούσε για τον έλεγχο και τον περιορισμό οποιασδήποτε δυτική επιρροής, οποιασδήποτε πολιτικο-ιδεολογικής εκτροπής (Giezeke, 2014).

Από το 1970³ ωστόσο και ύστερα άρχισε να χρησιμοποιεί πιο ήπιες μεθόδους, με βασική την συστηματική και εκτεταμένη παρακολούθηση της ιδιωτικής ζωής των πολιτών (Camphausen, 2011). Τα 111 χιλιόμετρα εγγράφων, στα οποία περιλαμβάνονται 39 εκατομμύρια κάρτες αρχείων, 1,4 εκατομμύρια φωτογραφίες και 34 χιλιάδες φιλμ και ηχητικά αρχεία από τις διεξαγόμενες παρακολουθήσεις αποτελούν ακλόνητες αποδείξεις της εισβολής της Stasi στην καθημερινή ζωή των Γερμανών (Camphausen, 2011). Μια ακόμη ένδειξη της έκτασης των δραστηριοτήτων επιτήρησης είναι και το μέγεθος του υπάρχοντος κεντρικού αρχείου καρτών για τα άτομα υπό παρακολούθηση το οποίο περιλαμβάνει πληροφορίες για έξι εκατομμύρια πολίτες εκ των οποίων μόνο το ένα εκατομμύριο αφορά Δυτικογερμανούς (Jedlitschka, 2012).

³ Το 1970 ο τότε αρχηγός της GDR θέλησε να βελτιώσει την εικόνα της Ανατολικής Γερμανίας στην διεθνή πολιτική σκηνή (Heidemeyer, 2015)

Για να μπορέσει να έχει υπό παρακολούθηση όσο το δυνατόν περισσότερους, μέσα σε λίγα μόνο χρόνια η υπηρεσία οργάνωσε ένα πολυπληθές δίκτυο υπαλλήλων και πληροφοριοδοτών. Ξεκινώντας με περίπου 1.000 υπαλλήλους το 1950, την εποχή που διαλύθηκε η GDR, το 1989, είχε φτάσει τους 91.000 υπαλλήλους και 174.000 πληροφοριοδότες (Δορδανός & Καλογρηάς, 2015). Για να γίνει αντιληπτό το μέγεθος επισημαίνεται ότι αντιστοιχούσε ένας υπάλληλος της Stasi για κάθε 180 κατοίκους, τη στιγμή που το αντίστοιχο νούμερο της σοβιετικής KGB ήταν ένας για κάθε 600 κατοίκους (Gieseke, 2015). Σύμφωνα με τα στοιχεία από τους 91.000 υπαλλήλους που απασχολούσε η υπηρεσία το 1989, περίπου 3.000 ασχολούνταν με το άνοιγμα των γραμμάτων και την παρακολούθηση των τηλεφωνικών κλήσεων, 5.000 με την παρακολούθηση υπόπτων σε εξωτερικούς χώρους και 10.000 φύλασσαν τις φυλακές και πολιτικούς χώρους (Pfaff, 2001). Στο στόχαστρό της βρέθηκαν καλλιτέχνες, ακαδημαϊκοί, φοιτητές, νέοι που το στυλ τους, δηλαδή τα τζιν παντελόνια και η ροκ μουσική, κρίθηκε επικίνδυνο καθώς και θρησκευτικοί χώροι (Δορδανός & Καλογρηάς, 2015).

Υπό αυτές τις συνθήκες είναι δύσκολο να ισχυριστεί κάποιος ότι η Stasi άφησε ανεπηρέαστη την ζωή των πολιτών. Ωστόσο είναι πολύ δύσκολο να αποτυπωθεί το είδος και το μέγεθος της επιρροής της, ενώ έχουν διατυπωθεί εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις επί του ζητήματος. Κάποιοι ισχυρίζονται ότι η Stasi έχει δαιμονοποιηθεί και ότι η επιρροή της δεν ήταν τόσο έντονη. Ο Kowalczyk (2014), αναφέρει ότι σήμερα πολλοί ανατολικογερμανοί ισχυρίζονται ότι δεν είχαν καθόλου επαφές με υπαλλήλους της Stasi και ότι δεν έπαιξε κανένα ρόλο στην ζωή τους και στην καθημερινότητά τους. Ωστόσο, όπως αναφέρει ο ίδιος, ο ισχυρισμός αυτός διαψεύδεται από τα γεγονότα. Σχεδόν όλοι οι πολίτες ψιθύριζαν όταν συζητούσαν συγκεκριμένα θέματα σε δημόσιους χώρους, ενώ παράλληλα πίστευαν ότι υπήρχε κάποιος πληροφοριοδότης σε όλες τις κοινωνικές ομάδες που συμμετείχαν. Για παράδειγμα οι φοιτητές ήταν πεπεισμένοι ότι σε κάθε σεμινάριο υπάρχουν τουλάχιστον δύο πληροφοριοδότες ενώ οι στρατιώτες ότι σε κάθε στρατώνα υπήρχε τουλάχιστον ένας. Επίσης, οι περισσότεροι θεωρούσαν ότι οι κλήσεις τους ηχογραφούνταν και συνειδητά ή ασυνείδητα πρόσεχαν τι έλεγαν στο τηλέφωνο. Επιπροσθέτως, σπανίως χρησιμοποιούσαν στις ιδιωτικές τους συζητήσεις το όνομα του Υπουργείου το οποίο αντικαταστάθηκε από διάφορα παρατσούκλια όπως “Stasi”, «η φίρμα», «άκου και κοίτα», «άκου και άρπαξε», «κόκκινη Gestapo», «η αγέλη» και «οι φονιάδες του Mielke», ενώ οι πληροφοριοδότες αποκαλούνταν «κατάσκοποι»,

«προδότες» ή «γουρούνια» (Kowalczyk, 2014)⁴. Τα παραδείγματα αυτά αποδεικνύουν για τον ιστορικό το γεγονός ότι οι άνθρωποι υπέθεταν ότι η MfS ήταν παντού και απλά την είχαν αποδεχτεί ως κομμάτι της ζωής τους. Όπως αναφέρει και ο Taussig η παρακολούθηση από την Stasi και ο κρατικός έλεγχος ήταν ένα «δημόσιο μυστικό» (Gallinat, 2015, p.47).

Σε αντίστοιχο συμπέρασμα οδηγείται και ο Giezeke (2014), ο οποίος μελετώντας την ζωή της τάξης των εργατών, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ήταν εφικτό για τους πολίτες να ζήσουν μια καθημερινότητα μακριά από το καθεστώς και από την Stasi αν αντιλαμβάνονταν τα όρια τους και δεν έκαναν κάτι μεμπτό. Έχοντας αποδεχτεί την κατάσταση, συνειδητά ή ασυνείδητα, απέφευγαν να συζητούν θέματα που θεωρούνταν «απαγορευμένα», όπως ήταν η κυριαρχία του κόμματος, η απουσία δημοκρατίας και το χτίσιμο του τείχους τους Βερολίνου. Για το λόγο αυτό ο Giezeke (2014, p.67) καταλήγει στο συμπέρασμα «*ότι η προσπάθεια των πολιτών να ζήσουν μια «φυσιολογική ζωή»...μπορεί να ληφθεί ως επιβεβαίωση της συγκεκριμένης πολιτικής πίεσης*» (2014, p.67). Την πιο πάνω άποψη επιβεβαιώνει και ο συγγραφέας Gunter de Bruyn, ο οποίος δήλωσε ότι το πιο ενοχλητικό κατά την ανάγνωση του φακέλου του⁵ ήταν η συνειδητοποίηση της «*«δικής του ικανότητας άρνησης» αναφορικά με το μέγεθος της συμμετοχής της Stasi στην ζωή του*» (Partsch, 2009, p.44).

Αναμφίβολα, όπως αποδεικνύεται από την έρευνα που έγινε μετά την διάλυση της GDR, η Stasi δεν ήταν παντού. Η αντιφρονούσα Barbel Bohley αμφισβήτησε την αποτελεσματικότητά της ως τέτοια όταν διαπίστωσε μετά το άνοιγμα των φακέλων ότι η παρακολούθησή της ξεκίνησε πολύ αργότερα από ότι η ίδια πίστευε, δηλαδή το 1982 (Partsch, 2009). Ωστόσο το ότι το μέγεθος της παρακολούθησης δεν ήταν αυτό το οποίο πίστευαν οι πολίτες της GDR δεν αλλάζει το γεγονός ότι συνειδητά ή ασυνείδητα η πεποίθηση ότι παρακολουθούνταν συνεχώς επηρέαζε την καθημερινότητα τους ζώντας στην ουσία ανελεύθερες ζωές ή μια ζωή μέσα σε «όρια» αν παραλλάξουμε λίγο τον χαρακτηρισμό «*δικτατορία ορίων*» που απέδωσε στην ανατολικογερμανική κοινωνία ο ιστορικός Thomas Lindenberger (Giezeke, 2014, p.64).

⁴ Ο Kowalczyk στο ίδιο άρθρο αναφέρει και ανέκδοτα της εποχής που αποδείκνυαν την πίεση και τον φόβο που προκαλούσε η Stasi στους πολίτες της GDR. Ο αναγνώστης μπορεί να ανατρέξει στις σελ. 72-73 της συγκεκριμένης πηγής που παρατίθεται στην βιβλιογραφία.

⁵ Στις 29 Δεκεμβρίου του 1991 εφαρμόστηκε ο Νόμος για τα Έγγραφα της Stasi (Stasi Documents Law), ο οποίος έδινε την δυνατότητα στους Γερμανούς πολίτες να δουν το φάκελο τους στην Stasi. Μέχρι το καλοκαίρι του 1995 είχαν γίνει πάνω από 2,5 εκατομμύρια αιτήσεις. Τα άτομα που βίωσαν αυτή την εμπειρία χαρακτήρισαν τους φακέλους της Stasi ως «*σχεδόν βιογραφία*», «*ιστορία εγκλήματος*», «*καρικατούρα*» ή «*μυθιστόρημα*». Ο Klaus Schlesinger ανέφερε ότι «*ένιωσε σαν να διάβαζε ένα μυθιστόρημα με τον ίδιο πρωταγωνιστή*». (Partsch, 2009, p.43-44)

Ο Heidemeyer (2015) ισχυρίζεται ότι ένας από τους λόγους που δόθηκε μεγάλη έμφαση στην Stasi, μετά την κατάρρευση του καθεστώτος, ήταν η στάση των ηγετικών στελεχών του κόμματος οι οποίοι δήλωναν άγνοια για την δράση της Stasi. Μάλιστα ο Egon Krenz, ο τελευταίος αρχηγός του SED περιέγραψε την Stasi το 1990 ως ένα «κράτος εν κράτει, που επέκτεινε τον έλεγχο του ακόμη και σε μέλη του κόμματος» (Heidemeyer, 2015, p.10). Η σχέση του κόμματος με το Υπουργείο Κρατικής Ασφαλείας δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσης έρευνας. Αποτελεί ωστόσο προσωπική άποψη ότι κάθε κυβερνών κόμμα έχει ευθύνη και οφείλει να γνωρίζει τη δράση των οργάνων της εκτελεστικής εξουσίας και εν προκειμένω αν οι υπηρεσίες του κράτους καταπατούν βασικές αρχές του συντάγματος και τα ανθρώπινα δικαιώματα και συνεπώς η επικαλούμενη άγνοια δεν μειώνει την ευθύνη.

Αξίζει ωστόσο να γίνει αναφορά στην άποψη που είχε το MfS για τον ρόλο του σε σχέση με το κόμμα και την κοινωνία. Το MfS έβλεπε τον εαυτό του ως «*το σπαθί και την ασπίδα του κόμματος*» (Heidemeyer, 2015, p.10), τους υπαλλήλους του ως «*πρώτης τάξεως συντρόφους*» (Giezeke, 2015, p.29) και τους πληροφοριοδότες τους ως το «*αυτί και το μάτι του κόμματος*» ή «*τον πνεύμονα της Stasi, χωρίς τον οποίον ήταν αδύνατο να αναπνεύσει*» (Δορδάνας & Καλογρηάς, 2015, σ.15).

Είναι εμφανές ότι δεν υπάρχει καμία αναφορά στην κοινωνία, αλλά μόνο στο κόμμα. Άλλωστε απαραίτητη προϋπόθεση για να γίνει κάποιος υπάλληλος της Stasi ήταν η κομματική ιδιότητα, ενώ μοναδικό κριτήριο για την επιλογή ήταν η πολιτική πίστη και η αποδοχή της ζωής που συνεπάγονταν η απασχόληση στην μυστική υπηρεσία. Αντίστοιχα η μεταχείριση των υπαλλήλων της Stasi από το κόμμα ήταν προνομιακή, καθώς απολάμβαναν υψηλότερους μισθούς και άλλα πλεονεκτήματα, όπως προνόμια στην αγορά καταναλωτικών αγαθών. Η δέσμευση τους όμως ήταν ισόβια. Τυχόν αποχώρηση σήμαινε προδοσία και τιμωρούνταν με θανατική ποινή. Η τελευταία μάλιστα εκτέλεση υπαλλήλου του MfS, ο οποίος αποπειράθηκε να διαφύγει στην Δυτική Γερμανία, ήταν το 1981 λίγα μόλις χρόνια πριν την διάλυση της GDR (Giezeke, 2015).

Το πιο σημαντικό ίσως ρόλο στο έργο της Stasi τον είχαν οι «ανεπίσημοι συνεργάτες» της όπως ονομάζονταν οι πληροφοριοδότες, οι οποίοι προέκυψαν μετά την γενική απεργία του 1953, η οποία έληξε αιματηρά και με την φυλάκιση περίπου 60000 ατόμων. Η γενική απεργία χρεώθηκε στην Stasi, η οποία δεν αντιλήφθηκε τίποτα και δεν είχε ενημερώσει το κόμμα για την κλιμάκωση της δυσαρέσκειας στους εργάτες. Την διασφάλιση ότι κάτι τέτοιο δεν θα επαναλαμβάνονταν την έδωσε η στρατολόγηση των ανεπίσημων συνεργατών (Florath, 2015). Η δουλειά τους δεν περιοριζόταν στο να

αναφέρουν και τα παραμικρά σημάδια δυσαρέσκειας ή αντίστασης αλλά και να επηρεάζουν τους συμπολίτες τους θετικά προς το καθεστώς (Δορδάνας & Καλογρηάς, 2015).

Τις πληροφορίες που συγκέντρωνε η Stasi από τους πληροφοριοδότες τις αξιοποιούσε για να εφαρμόσει την τεχνική *Zersetzung*, όπως την αποκαλούσε, η οποία περιλάμβανε διάφορες μεθόδους που αποσκοπούσαν στη διάλυση των κοινωνικών δικτύων των ατόμων, έτσι ώστε να μείνουν κοινωνικά απομονωμένα. Μία συχνή τακτική στο πλαίσιο αυτής της τεχνικής ήταν η διάδοση φημών ή παραπληροφόρηση. Το είδος της παραπληροφόρησης εξαρτιόνταν από την ιδιότητα του ατόμου. Έτσι για τις ομάδες των αντιφρονούντων ήταν συνεργασία με την Stasi, για τους πάστορες και άτομα της εκκλησίας ότι είχαν εμπλακεί σε ανήθικες πράξεις, σε άλλα άτομα ότι ο σύζυγος τους είχε εξωσυζυγική σχέση ή ακόμη και ψευδείς κατηγορίες για υποτιθέμενα εγκλήματα. Σκοπός ήταν πάντα η κοινωνική απομόνωση του ατόμου που είχε στοχοποιηθεί, η αποκοπή του από φίλους, συγγενείς και συνεργάτες (Gallinat, 2015).

Με την ελπίδα κάποιου ανταλλάγματος στο σώμα των πληροφοριοδοτών προσχώρησαν φοιτητές, συγγραφείς, ποιητές, ακαδημαϊκοί, γιατροί και πλήθος άλλων ατόμων όπως αποκαλύφθηκε μεταγενέστερα (Δορδάνας & Καλογρηάς, 2015). Η Tuffs (2007), στην έρευνά της αναφέρει ότι ένας στους είκοσι γιατρούς στην Ανατολική Γερμανία συνεργάζονταν με την Stasi κατασκοπεύοντας συνεργάτες και ασθενείς. Αποκαλύφθηκε επίσης ότι πολιτικοί της επανενωμένης Γερμανίας υπήρξαν ανεπίσημοι πληροφοριοδότες γεγονός που προκάλεσε έντονες αντιδράσεις. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί ο αξιωματούχος της Προτεσταντικής Εκκλησίας Manfred Stolpe, ο οποίος διετέλεσε πρόεδρος του κρατιδίου του *Brandenburg* της επανενωμένης Γερμανίας (Erstein, 2003). Το άνοιγμα των φακέλων έφερε στην δημοσιότητα όχι μόνο τον αριθμό των πληροφοριοδοτών και την επαγγελματική τους ταυτότητα αλλά και την σχέση τους με τα άτομα τα οποία κατασκόπευαν. Πολλοί ανακάλυψαν ότι συνεργάτες, φίλοι τους ή ακόμη και συγγενείς τους ανέφεραν για την ζωή τους στη Stasi, ενώ σε μία τουλάχιστον περίπτωση ένας άνδρας ανέφερε την γυναίκα του (Erstein, 2003).

Γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι όλη αυτή η παρακολούθηση και η χρήση «ανεπίσημων συνεργατών», δημιούργησε μια κοινωνία φόβου. Θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα όπως της ιδιωτικής ζωής, της ελευθερίας έκφρασης, της ισότητας (αφού οι συνεργάτες και οι πληροφοριοδότες της Stasi είχαν προνομιακή μεταχείριση), της ελεύθερης μετακίνησης, της δίκαιης δίκης καταπατούνταν καθημερινά και οι Γερμανοί πολίτες ζούσαν συνειδητά ή ασυνείδητα με ένα συνεχή φόβο, αυτόν της Stasi. Δικαίως οι

Δορδάνας & Καλογρηάς (2015, σ.15) χαρακτηρίζουν την γερμανική κοινωνία «από τις πιο αστυνομοκρατούμενες κοινωνίες της Ευρώπης».

5. Προσωπικές μαρτυρίες

Ίσως η πιο σημαντική απόδειξη της επίδρασης της Stasi στις ζωές των ανθρώπων είναι οι μαρτυρίες των ιδίων. Μετά την πτώση του Τείχους του Βερολίνου και την αποκάλυψη των αρχείων της Stasi, οι προσωπικές μαρτυρίες συγκέντρωσαν το ενδιαφέρον των μέσων μαζικής ενημέρωσης και των ακαδημαϊκών, ενώ αρκετές εκδόθηκαν και σε βιβλία ή άρθρα.

Ένα από τα πιο πρόσφατα βιβλία αυτού του είδους είναι αυτό της βραβευμένης, με το βραβείο Samuel Johnson⁶, συγγραφέας Anna Funder (2003), “Stasiland- Ιστορίες από το Τείχος του Βερολίνου”, το οποίο περιλαμβάνει τις μαρτυρίες απλών ανθρώπων και υπαλλήλων της Stasi. Ανθρώπων που συνεργάστηκαν με τη Stasi γιατί θεωρούσαν ότι δεν είχαν άλλη επιλογή, ανθρώπων που συνεργάστηκαν γιατί πίστεψαν στο καθεστώς και συνεχίζουν να πιστεύουν σε αυτό και ανθρώπων που θεωρήθηκαν εχθροί του καθεστώτος.

Η Φράου Παουλ εξηγεί πως όταν χτίστηκε το τείχος του Βερολίνου το νεογέννητο μωρό της έμεινε λόγω θεμάτων υγείας στο Νοσοκομείο του Δυτικού Βερολίνου, με αποτέλεσμα η ίδια και ο άνδρας της να μην μπορεί να το επισκέπτεται τακτικά, καθώς το Υπουργείο Εσωτερικών δεν τους έδινε άδεια. Περιγράφει την αποτυχημένη απόπειρα διαφυγής τους στο Δυτικό Βερολίνο, τη συστηματική παρακολούθησή της και την σύλληψή της γιατί είχε φιλοξενήσει φοιτητές του Δυτικού Βερολίνου στο σπίτι της οι οποίοι εν αγνοία της οργάνωναν μια φυγή στην Δύση. Κατά την ανάκριση της εφαρμόστηκε, χωρίς το επιθυμητό αποτέλεσμα, η μέθοδος της στέρησης ύπνου προκειμένου να ομολογήσει. Δικάστηκε και καταδικάστηκε σε τετραετή καταναγκαστικά έργα. Στην καταδίκη της αναφέρεται ως ενοχοποιητικό στοιχείο και το γεγονός ότι άκουγε ραδιόφωνο του NATO. Αυτό όμως που συγκλονίζει πιο πολύ από όλα είναι ότι η Stasi εκμεταλλευόμενη το άρρωστο παιδί της, της πρότεινε να πάει μια μέρα στο Δυτικό Βερολίνο για να το δει και σε αντάλλαγμα να συναντήσει ένα άτομο προκειμένου να το απαγάγει η Stasi, πρόταση την οποία η ίδια αρνήθηκε (Funder, 2003).

Η Γιούλια περιγράφει πως προκάλεσε το ενδιαφέρον της εξαιτίας της ερωτικής σχέσης που ανέπτυξε στα 16 της με έναν μεγαλύτερό της Ιταλό, κάτοικο Ιταλίας, που

⁶ Το βραβείο θεωρείται από τα πιο σημαντικά βρετανικά βραβεία για δοκιμακά έργα.

ταξίδευε συχνά για δουλειές στο Βερολίνο. Κατά την ανάκρισή της διαπίστωσε ότι η Stasi είχε ανοίξει όλη την ερωτική τους αλληλογραφία. Η ίδια θεωρεί ότι ένας από τους λόγους που δεν μπόρεσε να συνεχίσει τις σπουδές της, παρότι ήταν άριστη μαθήτρια, ήταν η σχέση της. Άλλωστε όταν η Stasi προσπάθησε να την κάνει πληροφοριοδότη την απείλησε ότι το μέλλον το δικό της και της μικρότερης αδελφής της που ήθελε να σπουδάσει στο ωδείο θα ήταν αβέβαιο (Funder, 2003).

Αντίστοιχα, ο ερευνητής του Swarthmore College, Frederic L.Pryor, συνελήφθη από την Stasi στις 25 Αυγούστου του 1961, με την κατηγορία της κατασκοπείας, εξαιτίας της διδακτορικής του έρευνας που αφορούσε το εξωτερικό εμπόριο της Ε.Σ.Σ.Δ με μελέτη περίπτωσης την Ανατολική Γερμανία. Κρατήθηκε για έξι μήνες στους οποίους ανακρίνονταν καθημερινά. Στις 5.000 σελίδες του φακέλου του, ανακάλυψε 350 σελίδες που ήταν αναφορές του συγκρατούμενου του, ο οποίος συνεργάζονταν με τον ανακριτή του, καθώς και ότι τρεις από τους δέκα καθηγητές ενός πανεπιστημίου με τους οποίους ήρθε σε επαφή για την έρευνά του ήταν ανεπίσημοι πληροφοριοδότες. Ο Pryor, στο άρθρο του “On Reading my Stasi Files”, επισημαίνει ότι παρότι η ανάγνωση του φακέλου του ήταν αρκετά ψυχοφθόρα ένωσε ανακούφιση γιατί ανακάλυψε ότι η τότε κοπέλα του Helga δεν έδινε πληροφορίες για αυτόν, όπως τον είχε κάνει να πιστέψει ο ανακριτής του. Μάλιστα ο ίδιος επισημαίνει ότι η καλλιέργεια αμφιβολιών για την Helga ήταν η χειρότερη ανακριτική μέθοδος που του εφαρμόστηκε και είχε ως αποτέλεσμα τον χωρισμό του με την ίδια μετά την αποφυλάκιση του, καθώς δεν μπορούσε να ανακτήσει την εμπιστοσύνη του στο πρόσωπό της (Pryor, 1994).

Ο Reinhar Weisshuhn, ήταν μέλος της οργάνωσης Πρωτοβουλία για την Ειρήνη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα που ιδρύθηκε το 1985 στην Ανατολική Γερμανία και αριθμούσε είκοσι μέλη εκ των οποίων τα δέκα αποδείχθηκαν πληροφοριοδότες. Προκειμένου να αναστείλει την δράση του η Stasi κυκλοφόρησε μια φήμη ότι ήταν συνεργάτης της. Για το λόγο αυτό ο Reinhar ήταν από τους πρώτους που έγινε δεκτός για να δει το φάκελό του από τον οποίο δεν προέκυψε κάποιο στοιχείο που να αποδεικνύει ότι η φήμη ήταν αληθής (Andrews, 1998).

Την διάδοση φημών με σκοπό την κοινωνική απομόνωση αποδεικνύει και η μαρτυρία του Jena ο οποίος φυλακίστηκε και εκδιώχθηκε από την Ανατολική Γερμανία γιατί αμφισβήτησε το καθεστώς. Στις 30 κούτες του αρχείου του ανακάλυψε ότι η Stasi όχι μόνο παρακολουθούσε πλήρως την ζωή του και στις δυο πλευρές του τείχους, τις τηλεφωνικές του συνομιλίες, ακόμη και την οχτάχρονη κόρη του στο σχολείο, αλλά είχε στείλει και ανώνυμα γράμματα στους φίλους του και στην οικογένειά του στα οποία

κατηγορούνταν για προδοσία και ότι κατέδιδε έναντι χρημάτων τους αγαπημένους του (Pidd, 2011).

Αξίζει τέλος να σημειωθεί εδώ ότι υπάρχει και μια κατηγορία ανθρώπων που νοσταλγούν την ζωή πριν την πτώση του τείχους του Βερολίνου. Ο πολιτικός επιστήμονας Schroeder, διευθυντής ενός Ινστιτούτου που μελετάει τη GDR αναφέρει ότι η πλειοψηφία των νέων δεν περιγράφει καν την GDR ως δικτατορία. Εξαιτίας των δηλώσεών του παρέλαβε πάνω από 4.000 γράμματα που υποστήριζαν την ζωή στην Ανατολική Γερμανία (Bonstein, 2009):

«Από την σημερινή οπτική πιστεύω ότι εκδιωχθήκαμε από τον παράδεισο όταν έπεσε το τείχος», ενώ ένας 38χρονος γράφει «Ευχαριστώ το Θεό» επειδή έζησε την εμπειρία της ζωής στην GDR, σημειώνοντας ότι ήταν μετά την επανένωση της Γερμανίας που έγινε μάρτυρας ανθρώπων που φοβούνταν για την επιβίωσή τους, ζητιάνων και άστεγων ανθρώπων.

Αντίστοιχες μαρτυρίες αναφέρει και η Funder (2003, p.113, 290-292), οι οποίες επικεντρώνονται στην αύξηση των τιμών, στην εμφάνιση αστέγων ενώ παράλληλα καυτηριάζουν το ότι δεν έχει νόημα η ελευθερία μετακίνησης όταν δεν συνοδεύεται από την αντίστοιχη οικονομική δυνατότητα.

Άλλωστε το φαινόμενο της νοσταλγίας –Ostalgie- για την Ανατολική Γερμανία έχει καταγραφεί από διάφορους ερευνητές, η πλειοψηφία των οποίων το έχει συνδέσει με τα καταναλωτικά αγαθά και αγαπημένα τηλεοπτικά προγράμματα που δεν υπάρχουν στην ενοποιημένη Γερμανία. Το συναίσθημα αυτό ενισχύθηκε από την εμφάνιση της ανεργίας, της φτώχειας και της μείωσης του πληθυσμού της Ανατολικής Γερμανίας, καθώς ιδίως οι μορφωμένοι νέοι μετακόμισαν στην Δυτική Γερμανία όπου οι δυνατότητες για καλύτερη εργασία και υψηλότερο μισθό ήταν περισσότερες. Πρόκειται στην ουσία για την νοσταλγία για έναν τρόπο ζωής που παρείχε ασφάλεια ως προς τη διαβίωση και την κάλυψη βασικών αναγκών (Peperkamp, 2009).

Ωστόσο, η νοσταλγία της κομμουνιστικής περιόδου εκ μέρους αρκετών ανατολικογερμανών σήμερα δεν μπορεί να μετατρέψει το γεγονός ότι η πλειοψηφία τους επηρεάστηκε από το καθεστώς αρνητικά είτε πριν την πτώση του τείχους είτε μετά⁷. Άλλωστε τα μεγέθη είναι τέτοια που είναι σπάνιο κάποιος να μην είχε καμία σχέση με την Stasi αφού αρκετοί διώχτηκαν, εκατομμύρια ήταν υπό παρακολούθηση, χιλιάδες

⁷ Μετά την πτώση του Τείχους του Βερολίνου οι στρατιωτικοί οι οποίοι πυροβόλησαν σε ανθρώπους που προσπάθησαν να περάσουν το τείχος δικάστηκαν, πληροφοριοδότες της Stasi απολύθηκαν από δημόσιες θέσεις. Γενικά η απονομή της δικαιοσύνης και η διάκριση θύμα- θύτη αποτέλεσε ένα σημαντικό ζήτημα. Για περισσότερες πληροφορίες σε αυτό το θέμα βλ. Bruce, 2008

ήταν ανεπίσημοι συνεργάτες ή υπάλληλοι. Όπως αποδεικνύεται από τις ενδεικτικές παρατιθέμενες μαρτυρίες, καθώς υπάρχουν αρκετές, η προσωπική και επαγγελματική ζωή απλών ανθρώπων επηρεάστηκε, ανεπανόρθωτα ίσως, ενώ κάποιοι στερήθηκαν και την ελευθερία τους για λόγους όπως η εκπόνηση διδακτορικής διατριβής.

Η επίδραση αυτή όμως ήταν αντιληπτή από τους ανθρώπους της Ανατολικής Γερμανίας, όπως αποδεικνύουν τα ίδια τα ιστορικά γεγονότα. Όπως αναφέρει ο Tobias Hollitzer «*Η απελευθέρωση από το Υπουργείο Κρατικής Ασφάλειας ήταν ένα κεντρικό θέμα το φθινόπωρο του 1989*» (Bruce, 2008, p.86). Μετά την πτώση του Τείχους του Βερολίνου η διάλυση του MfS, που στο μεταξύ είχε μετονομαστεί σε Υπηρεσία Εθνικής Ασφάλειας (AFNS), αποτέλεσε το αίτημα χιλιάδων διαδηλωτών οι οποίοι κατά την διάρκεια της νύχτας ανάμεσα στις 4 και 5 Δεκεμβρίου του 1989 περικύκλωσαν τα γραφεία της Stasi σε διάφορες περιοχές στην προσπάθεια τους να αποτρέψουν την καταστροφή των εγγράφων που σχετίζονταν με την δράση της. Η παρέμβαση αυτή είχε ως αποτέλεσμα την διάλυση της Stasi και την διάσωση των αρχείων στα οποία απέκτησαν πρόσβαση ερευνητές και πολίτες που τέθηκαν υπό παρακολούθηση με τον Νόμο για τα Έγγραφα της Stasi (Stasi Documents Law) του 1991 (Koehler, 2004), ο οποίος ψηφίστηκε σε μια προσπάθεια να αποκαταστηθούν οι αδικίες του παρελθόντος.

B' ΜΕΡΟΣ

6. Μεθοδολογία έρευνας

Προκειμένου να διερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίον προβλήθηκε στο γερμανικό κινηματογράφο η καθημερινή ζωή στην κομμουνιστική Γερμανία, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος ανάλυση περιεχομένου. Η συγκεκριμένη μέθοδος, χρησιμοποιείται κυρίως στις κοινωνικές επιστήμες και αφορά την μελέτη και ανάλυση του γραπτού και προφορικού λόγου. Στο πλαίσιο αυτό εφαρμόζεται όχι μόνο σε γραπτά κείμενα αλλά εκτείνεται και σε ταινίες, μουσικά κομμάτια, διαφημίσεις, φωτογραφίες και γενικά σε οποιοδήποτε επικοινωνιακό μέσο (Ζαφειρόπουλος, 2015).

Ξεκινώντας από την υπόθεση ότι η καθημερινή ζωή στην Ανατολική Γερμανία αποτέλεσε πηγή ενδιαφέροντος για τον γερμανικό κινηματογράφο έγινε μια αρχική έρευνα στο διαδίκτυο για σχετικές ταινίες σε συνδυασμό με το άρθρο της Berghahn “East German Cinema after unification” (2006) που διαπραγματεύεται τον γερμανικό κινηματογράφο μετά την επανένωση της Γερμανίας, και την online βιβλιοθήκη της DEFA που έχει ως αντικείμενο τις Γερμανικές ταινίες. Από τις περιλήψεις των ταινιών

ξεχώρισαν επτά⁸ για τις οποίες ακολούθησε πιο διεξοδική έρευνα που σχετίζονταν με την υπόθεση και το είδος της ταινίας, την ύπαρξη ή μη σχετικής αρθρογραφίας και την δυνατότητα πρόσβασης στην ταινία και την παρακολούθησή της με αγγλικούς υπότιτλους. Τα πιο πάνω κριτήρια πληρούσαν αθροιστικά οι ταινίες *Sonnenalle* (1999), *Goodbye Lenin!* (2003) και *Das Leben der Anderen* (2006). Και οι τρεις γνώρισαν μεγάλη επιτυχία στην Γερμανία ενώ οι δυο τελευταίες έγιναν γνωστές σε όλες σχεδόν τις χώρες. Από αυτές η *Sonnenalle* και η *Goodbye, Lenin!* προβάλλουν την νοσταλγία για την κομμουνιστική Γερμανία. Σε αντίθεση η *Das Leben der Anderen* του παραγωγού Florian Henckel Von Donnersmarck, η οποία επιλέχθηκε για να αναλυθεί εκτενέστερα, επικεντρώνεται στην Stasi και στο πώς η δράση της επηρέαζε τις ζωές των ανθρώπων.

Η επιλογή βασίστηκε πρώτα και κύρια στο γεγονός ότι θεωρήθηκε ότι οι ταινίες που αφορούν την νοσταλγία για την Ανατολική Γερμανία δεν αποτελούν αντικείμενο της παρούσας εργασίας, καθώς δεν σχετίζονται με την «καθημερινή» ζωή έτσι όπως έχει οριστεί αυτή στην εισαγωγή. Επιπλέον προτιμήθηκε μια ταινία πιο εμπορική γιατί κρίθηκε ότι εφόσον έχει μεγαλύτερη απήχηση έχει επηρεάσει τις σκέψεις και τα συναισθήματα πολύ περισσότερων θεατών από κάποια άλλη και επειδή είναι πιο εύκολα προσβάσιμη σε κάποιον που δεν την έχει δει καθώς και επίσης σε κάποιον που δεν γνωρίζει την γερμανική γλώσσα. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι η *Das Leben der Anderen* δεν είναι η πρώτη ταινία που ασχολείται με την Stasi, αλλά όπως αναφέρει και η Berghahn (2009) είναι η πρώτη που κατάφερε να γίνει γνωστή. Η ταινία είναι από τις πιο πολυσυζητημένες στον ακαδημαϊκό και καλλιτεχνικό χώρο (Dale, 2007). Η προβολή της ακολουθήθηκε από πλήθος συζητήσεων και κριτικών. Επιπλέον πρόκειται για ένα έργο που δίνει πάρα πολλά ερεθίσματα και μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο ενδιαφέροντος για διάφορα επιστημονικά πεδία. Στο πεδίο της σύγχρονης ιστορίας αναφορικά με τα στοιχεία που παραθέτει για την Stasi, στο πεδίο της πολιτικής αναφορικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ελευθερία του λόγου, την ζωή στα ολοκληρωτικά καθεστώτα ή τις σχέσεις εξουσίας που αναπτύσσονται, ενώ άτομα που ενδιαφέρονται για το χώρο του θεάτρου και των τεχνών θα συγκινηθούν από τις ζωές των πρωταγωνιστών (Ivey, Ellison & Obst, n.d). Τέλος, όπως αναφέρει και ο Lindenberger, το γεγονός ότι ο σκηνοθέτης Donnersmarck τονίζει σε κάθε του συνέντευξη τα τέσσερα χρόνια έρευνας και τις συνεντεύξεις που διεξήγαγε με ειδικούς, πρώην υπαλλήλους της Stasi και

⁸ Πληροφορίες για τις ταινίες που ξεχώρισαν σε αυτή την φάση της έρευνας καθώς και οι υποθέσεις τους παρατίθενται στο σχετικό Παράρτημα

αντιφρονούντες, δίνει το δικαίωμα στους ερευνητές να αναλύσουν το έργο ως προς την εγκυρότητά του (Evans, 2010).

Η ταινία παρακολούθηθηκε αρκετές φορές, με τις περισσότερες προβολές να γίνονται με παύσεις προκειμένου να τηρούνται σημειώσεις, έτσι ώστε να μελετηθεί πως προβάλλονται στην ταινία οι διάφορες πτυχές που διαμορφώνουν το πορτραίτο της καθημερινή ζωής στην κομμουνιστική Γερμανία αλλά και οι πληροφορίες που δίνει σχετικά με την Stasi και τις μεθόδους που εφάρμοζε. Στη συνέχεια έγινε αντιπαραβολή των στοιχείων που καταγράφηκαν με τα δεδομένα που παρατίθενται από τις σχετικές πηγές έτσι ώστε να εξαχθεί ένα ασφαλές συμπέρασμα σχετικά με την αντικειμενικότητά της ή μη επί του θέματος.

7. Das Leben der Anderen

7.1 Η ταινία

Η *Das Leben der Anderen* του Florian Henckel von Donnersmarck είναι γερμανική δραματική ταινία, με πρωταγωνιστές τους Martina Gedeck στο ρόλο της ηθοποιού Christa Maria Sieland, Ulrich Mühe ως το υψηλόβαθμο στέλεχος της Stasi Hauptmann Gerd Wiesler και Sebastian Koch στο ρόλο του συγγραφέα Georg Dreyman. Κυκλοφόρησε το 2006 και στην Ελλάδα έγινε γνωστή με τον τίτλο «Οι ζωές των άλλων», ενώ ο αγγλικός τίτλος της ταινίας είναι “The Lives of Others”(IMDb, n/d).

Ο σεναριογράφος και παραγωγός Florian Henckel von Donnersmarck, αν και μεγάλωσε στην Δυτική Γερμανία, είναι Ανατολικογερμανός. Παρότι δεν έμενε στην Ανατολική Γερμανία έχει βιώσει, όπως έχει δηλώσει ο ίδιος σε συνέντευξη, τον φόβο των γονιών του όταν περνούσαν τα σύνορα για να επισκεφθούν τους συγγενείς τους, ο ίδιος ήταν τότε περίπου δέκα χρονών, αλλά και τον φόβο των φίλων τους εκεί όταν άλλοι άνθρωποι τους έβλεπαν να μιλάνε με αυτούς που έμεναν στην Δύση (Carson, 2010). Θέλοντας να προβάλλει το πραγματικό πρόσωπο της κομμουνιστικής Γερμανίας μέσω της τέχνης έγραψε το σενάριο της ταινίας, αφού πρώτα αφιέρωσε τέσσερα χρόνια στην συλλογή και μελέτη στοιχείων. Το σενάριο δεν βασίζεται σε πραγματικές ιστορίες αν και «είναι αληθινότερο από μια πραγματική ιστορία», όπως αναφέρει ο ίδιος (Dale, 2007, p.156).

Από την πρώτη προβολή η ταινία γνώρισε μεγάλη επιτυχία τόσο στο εσωτερικό της Γερμανίας όσο και παγκοσμίως και προκάλεσε πλήθος σχολιασμών αφού, όπως αναφέρει η εφημερίδα Independent, αντιμετώπιζε ένα ζήτημα ταμπού ακόμη για πολλούς, αυτό της Stasi (Dale, 2007). Χαρακτηρίστηκε ως η «πρώτη ακριβής περιγραφή

του ψυχολογικού τρόμου που προκαλούσε η Stasi» (Diamond, 2008, p.811) ενώ ο κριτικός κινηματογράφου Gritten (2014), στην εφημερίδα The Telegraph, υποστηρίζει ότι η ταινία γνωστοποιεί τις «σκληρότητες αλλά και τις δολοφονίες ψυχών που συνέβαιναν καθημερινά στο όνομα του κρατικού σοσιαλισμού». Και παρότι στην ταινία δεν υπάρχει ούτε μια στιγμή σωματικής βίας, όπως επισημαίνει η Schmeidl (2009), ο θεατής μένει με την αίσθηση ενός συνεχούς ψυχολογικού μαρτυρίου της τύχης όλων των ανθρώπων που προβάλλονται το οποίο σχετίζεται με την συνεχή απειλή στέρησης δικαιωμάτων και προνομίων.

Καθώς η ταινία κυκλοφόρησε στον απόηχο της επιτυχίας των ταινιών Goodbye Lenin! και Sonnenallee, κάποιες κριτικές τονίζουν την διαφορετικότητά της σε σχέση με τις άλλες δύο ταινίες. «Διαμορφώνει μια συνολικά πιο σκοτεινή εικόνα για την ζωή κάτω από το Ανατολικογερμανικό κομμουνιστικό καθεστώς» σε σύγκριση με την γλυκιά νοσταλγία που δημιουργεί η Goodbye Lenin!, τονίζει ο Geoff Andrews, ενώ ο Mark Rice τη χαρακτηρίζει ως «ένα «γυμνό φιλμ», σε αντίθεση με τον συνηθισμένο γερμανικό κινηματογράφο που απεικονίζει την GDR συμπαθητικά «υπενθυμίζοντας νοσταλγικά τα κυβερνητικά- προωθούμενα προγράμματα φαγητού και τα αυτοκίνητα “Trabant”»» (Dale, 2007, p.158-159). Σε μια ραδιοφωνική συζήτηση στο BBC περιγράφηκε ως «η πρώτη σοβαρή προσπάθεια μετά την ενοποίηση που αντιμετωπίζει με σοβαρότητα την Ανατολική Γερμανία» (Dale, 2007, p.156).

Δεν είναι ωστόσο όλες οι κριτικές τόσο ευνοϊκές. Υπάρχουν και αντίθετες απόψεις, όπως αυτή της δοκιμογράφου Anna Funder (2007). Η συγγραφέας παρότι αναγνωρίζει ότι η ταινία άξιζε την δημοσιότητα που της δόθηκε είναι αρνητική ως προς την υπόθεση του έργου σχολιάζοντας ότι «η ιστορία της είναι προϊόν φαντασίας και δεν θα μπορούσε με τίποτα να συμβεί (και δεν συνέβη ποτέ) στην δικτατορία της GDR. Η ταινία συνεπώς έχει μια περίεργη σχέση με την ιστορική αλήθεια, μια αλήθεια που αγωνίζεται επίπονα».

Αποτελεί όμως γεγονός ότι η πλειοψηφία των σχολιασμών παρουσιάζουν το έργο ως ένα έργο που όχι μόνο βασίζεται σε ιστορικά γεγονότα αλλά έχει μεγάλη δόση ιστορικής αλήθειας και καταφέρνει να αντικατοπτρίσει την σκληρή πραγματικότητα της GDR. Το πλήθος των κινηματογραφικών βραβείων που απέσπασε, 76 συνολικά εκ των οποίων και το Όσκαρ Καλύτερης Ξενόγλωσσης Ταινίας το 2007, και οι υποψηφιότητες

της, συνολικά 34⁹ (IMDb (α), n/d), αποδεικνύουν ότι και από καλλιτεχνικής πλευράς πρόκειται για μια ταινία ορόσημο στον σύγχρονο Γερμανικό κινηματογράφο.

7.2 Υπόθεση

Η ταινία εξελίσσεται στο Ανατολικό Βερολίνο το διάστημα Νοέμβριο του 1984 έως το 1993 και δείχνει τις ζωές τριών φανταστικών προσώπων: του υπαλλήλου της Stasi Gerd Weisler, του συγγραφέα Greog Dreyman και της συντρόφου του και ηθοποιού Christa Maria Sieland. Το έργο από την αρχή προϊδεάζει τον θεατή για το περιεχόμενό του αφού ξεκινάει με κάποια ενημερωτικά στοιχεία για το χωροχρόνο, την Stasi και το πολιτικό πλαίσιο της εποχής. Πιο συγκεκριμένα αναφέρει ότι η Stasi έχει υπό τον αυστηρό έλεγχο της τον πληθυσμό της GDR και μέσα από τους 100.000 υπαλλήλους της και τους 200.000 πληροφοριοδότες της διαφυλάσσει την Δικτατορία του Προλεταριάτου με στόχο «*Να γνωρίζει τα πάντα*».

Αμέσως μετά ο θεατής μεταφέρεται στο Προσωρινό Κέντρο Κράτησης της Stasi όπου ο κρατούμενος νούμερο 227 πηγαίνει για ανάκριση στον Wiesler με την κατηγορία ότι γνωρίζει ποιος βοήθησε τον γείτονα και φίλο του να διαφύγει στο Δυτικό Βερολίνο. Ο Weisler είναι υψηλόβαθμο στέλεχος της Stasi, ανακριτής και διδάσκων στο Κολλέγιο της Stasi. Παρουσιάζεται ως ένας αυστηρός, ψυχρός και πειθαρχημένος άνθρωπος, πιστός στο κόμμα και στις μεθόδους του. Η ζωή του είναι μοναχική και χωρίς φίλους.

Ο Dreyman είναι ένας ιδεαλιστής συγγραφέας, πιστός στο κόμμα και στον σοσιαλισμό. Μάλιστα μέχρι το 1984 δεν έχει αμφισβητηθεί ποτέ από το καθεστώς και σε αντίθεση με τους περισσότερους συναδέλφους του δεν βρίσκεται υπό παρακολούθηση. Σε αντίθεση με τον Wiesler έχει έντονη κοινωνική ζωή και πολλούς φίλους, είναι προσιτός, πρόσχαρος και έχει μια υπέροχη συντροφική σχέση με την ηθοποιό Christa Maria Sieland. Λόγω της σχέσης του, καθώς η Sieland έχει προσελκύσει το ερωτικό ενδιαφέρον του Υπουργού Hempf, βρίσκεται στο στόχαστρο της Stasi και αρχίζει η παρακολούθησή του, η οποία ανατίθεται στον Wiesler.

Η ηθοποιός Sieland παρουσιάζεται ως μια αδύναμη προσωπικότητα. Αγαπάει βαθιά τον σύντροφό της Dreyman ωστόσο διατηρεί ερωτικό δεσμό με τον Υπουργό Hempf γιατί φοβάται για την καριέρα της. Είναι εμφανές στην ταινία ότι δεν απολαμβάνει καθόλου την συνεύρεσή της με τον Υπουργό. Αισθάνεται εγκλωβισμένη και παίρνει χάπια για να μπορέσει να ανταπεξέλθει στην συναισθηματική φόρτιση στην

⁹ Όλα τα βραβεία και οι υποψηφιότητες της ταινίας είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα: <http://www.imdb.com/title/tt0405094/awards>

οποία υποβάλλεται. Η σχέση της Sieland με τον Υπουργό γίνεται αντιληπτή από τον Dreyman, όταν ένα βράδυ που ο Υπουργός την γυρίζει σπίτι, ο Weisler που παρακολουθεί από τα γραφεία της Stasi, παρεμβαίνει στο κουδούνι της εξώπορτας και αναγκάζει τον συγγραφέα να βγει έξω και να ανακαλύψει την πικρή αλήθεια. Ωστόσο αντιλαμβανόμενος τους λόγους για τους οποίους η σύντροφός του οδηγήθηκε σε αυτή την σχέση και πιστεύοντας στην αγάπη της για τον ίδιο δεν της αναφέρει κάτι.

Λίγες μέρες αργότερα ο Dreyman πληροφορείται για την αυτοκτονία του παλιού του συνεργάτη και πολύ καλού του φίλου Jerska, ο οποίος λόγω μιας δήλωσής του είχε αμαυρωθεί από το καθεστώς με αποτέλεσμα να μείνει άνεργος για επτά χρόνια. Το νέο αυτό συγκλονίζει τον συγγραφέα. Αποκαλύπτει στην Sieland ότι γνωρίζει για τη σχέση της με τον Υπουργό και για την φαρμακευτική της αγωγή και προσπαθεί να την πείσει ότι είναι μια σπουδαία καλλιτέχνης και ότι δεν χρειάζεται να φοβάται το κόμμα. Ωστόσο εκείνη του υπενθυμίζει ότι αυτοί, εννοώντας τα στελέχη του κόμματος, αποφασίζουν τι παράσταση θα ανέβει, ποιος θα πρωταγωνιστεί και ποιος θα την σκηνοθετήσει και ότι συνεπώς όλοι έχουν την ανάγκη τους για να μην καταλήξουν σαν το Jerska. Αλλάζει όμως γνώμη όταν λίγα λεπτά μετά, και πριν την συνάντησή της με τον Υπουργό Hempf, συζητάει «τυχαία» με τον άγνωστο για αυτή Wiesler. Στον τελευταίο φαίνεται να μην αρέσει η δυσχερής θέση στην οποία βρίσκεται το ζευγάρι και ιδίως η Sieland και σε ερώτησή της σχετικά με το αν θα πουλούσε τον εαυτό της για την τέχνη, της απαντάει ότι θα ήταν λάθος κίνηση καθώς είναι ήδη καλλιτέχνης. Η συζήτηση αυτή φαίνεται να επηρεάζει θετικά την ηθοποιό η οποία δεν πηγαίνει στο προγραμματισμένο ραντεβού αλλά επιστρέφει στο σπίτι της.

Η επιστροφή της Christa Maria στο σπίτι και η δήλωσή της ότι θα παραμείνει πιστή στο εξής, δίνει στον Dreyman την δύναμη να αντιταχθεί στο καθεστώς. Έτσι αποφασίζει να γράψει ένα άρθρο για τις αυτοκτονίες στη GDR και να το δημοσιεύσει στην Δύση στο περιοδικό Spiegel. Για το σκοπό αυτό ζητάει βοήθεια από τον φίλο του Hauser ο οποίος δέχεται με την προϋπόθεση ο συγγραφέας να μην αναφέρει κάτι στην σύντροφό του, εξηγώντας του ότι δεν είναι ζήτημα εμπιστοσύνης αλλά αναγκαίο μέτρο για την προστασία της Sieland. Σίγουρος ο Dreyman ότι δεν παρακολουθείται προτείνει να συναντηθεί με τον εκδότη του Spiegel στο σπίτι του. Ωστόσο ο φίλος του έχει αμφιβολίες και τον πείθει να κάνουν μια συζήτηση στο σπίτι, στην οποία θα διοργανώνουν μια υποτιθέμενη διαφυγή στην Δύση, προκειμένου να σιγουρευτούν ότι είναι ασφαλές σημείο συνάντησης. Παραδόξως αποδεικνύεται ότι το σπίτι είναι ασφαλές καθώς ο τυπικός Wiesler αποφασίζει να μην αναφέρει το γεγονός και εκείνη την στιγμή

και για όλο το υπόλοιπο έργο από κατάσκοπος του Dreyman μετατρέπεται σε προστάτη του.

Ο Dreyman, αφού επιβεβαίωσε ότι δεν είναι υπό παρακολούθηση, συναντιέται στο σπίτι του με τον εκδότη του Spiegel. Ο τελευταίος του φέρνει και μια γραφομηχανή με κόκκινη κορδέλα για να γράψει το άρθρο του, καθώς οι γραφομηχανές στην GDR είναι δηλωμένες και από το κείμενο μπορεί η Stasi να ανακαλύψει ποιος είναι ο συγγραφέας ενός άρθρου. Κρύβοντας την γραφομηχανή στο πάτωμα του σπιτιού του και προσποιούμενος ότι συγγράφει ένα θεατρικό έργο για την 40^η επέτειο της GDR ο συγγραφέας ολοκληρώνει το άρθρο το οποίο δημοσιεύεται στο Spiegel, με τον Wiesler να συνεχίζει να την παρακολουθήσει αλλά να γράφει στις αναφορές του ότι τίποτα ύποπτο δεν συμβαίνει.

Η δημοσίευση του άρθρου προκαλεί οργή στο κόμμα και κινητοποίηση στην Stasi προκειμένου να ανακαλυφθεί ο συγγραφέας που το έγραψε. Παράλληλα ο Υπουργός Hempf ενοχλημένος από το γεγονός ότι η Sieland διέκοψε μαζί του δίνει στην Stasi την πληροφορία ότι η ηθοποιός κάνει χρήση παράνομων φαρμάκων, με αποτέλεσμα την σύλληψη της τελευταίας. Στην ανάκρισή της από τον Grubitz η ηθοποιός αποκαλύπτει τον σύντροφό της ως συγγραφέα του άρθρου στο Spiegel. Ωστόσο η έρευνα στο σπίτι τους απέβη άκαρπη καθώς δεν βρέθηκε η γραφομηχανή που θα απεδείκνυε την ενοχή του. Η δεύτερη ανάκριση της Sieland, για να αποκαλύψει που είναι κρυμμένη η γραφομηχανή, ανατίθεται στον Wiesler ο οποίος την απειλεί ότι θα σβηστεί από την καλλιτεχνική ζωή της Ανατολικής Γερμανίας. Η Christa Maria όντας αδύναμη αποκαλύπτει που βρίσκεται η γραφομηχανή και δέχεται να γίνει ανεπίσημος συνεργάτης της Stasi. Αποφυλακίζεται και επιστρέφει σπίτι της χωρίς να αποκαλύψει στον Dreyman την σύλληψή της. Λίγο μετά καταφτάνει και η Stasi που τώρα ξέρει που βρίσκεται η γραφομηχανή για να ερευνήσει δεύτερη φορά το σπίτι.

Την ώρα που οι αξιωματικοί ετοιμάζονται να ανοίξουν το πάτωμα η Christa Maria συγκλονισμένη από το γεγονός ότι σύντομα ο αγαπημένος της θα συλληφθεί φεύγει από το σπίτι και βγαίνει στο δρόμο όπου έχει ένα τραγικό θανατηφόρο ατύχημα. Προς έκπληξη ωστόσο του Dreyman, των υπαλλήλων της Stasi και των θεατών η γραφομηχανή δεν βρίσκεται κάτω από το πάτωμα, καθώς την έχει ήδη μετακινήσει ο Wiesler. Στο σημείο αυτό η υπόθεση “Lazlo” μπαίνει στο αρχείο, ενώ ο Grubitz ανακοινώνει στον Wiesler το τέλος της καριέρας του, σίγουρος ότι ευθύνεται για την αποτυχία της υπόθεσης. Μια εφημερίδα στο κάθισμα του αυτοκινήτου του Wiesler με πρωτοσέλιδο

την εκλογή του Gorbachev ως αρχηγού του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης, υποδηλώνει την ημερομηνία και τις επερχόμενες αλλαγές στο πολιτικό πλαίσιο.

Στην συνέχεια ο θεατής μεταφέρεται 4 χρόνια και επτά μήνες μετά, την ημέρα της πτώσης του Τείχους του Βερολίνου, σε ένα υπόγειο της Stasi όπου ο Wiesler ανοίγει στον ατμό γράμματα, καθώς έχει πλέον υποβιβαστεί. Δύο χρόνια αργότερα σε μια θεατρική πρεμιέρα ο Dreyman συναντιέται με τον Υπουργό Hempf. Πιστεύοντας ακόμη ότι δεν τέθηκε ποτέ υπό παρακολούθηση, σε αντίθεση με όλους τους συναδέλφους του, ρωτάει τον Υπουργό για τον λόγο της εξαίρεσής του για να ανακαλύψει με έκπληξη ότι ολόκληρο το διαμέρισμά του είναι καλωδιωμένο.

Συγκλονισμένος από την αποκάλυψη και με την απορία πως κατάφερε να εκδώσει το άρθρο χωρίς ποτέ να συλληφθεί πηγαίνει να δει τον φάκελο του. Εκεί ανακαλύπτει ότι η σύντροφός του τον είχε «δώσει» στην Stasi και ότι ο πράκτορας που τον παρακολουθούσε, με το κωδικό όνομα HGW XX/7, δεν γράφει τίποτα στις αναφορές του για το άρθρο στο Spiegel και τις συναντήσεις με τον εκδότη, αλλά αναφέρεται στο υποτιθέμενο θεατρικό έργο που ο συγγραφέας ετοίμαζε για την 40^η επέτειο της GDR. Από τα αρχεία ανακαλύπτει επίσης ότι με βάση τους χρόνους δεν ήταν η Christa Maria αυτή που μετακίνησε την γραφομηχανή όπως πίστευε ως τότε αλλά ο πράκτορας HGW XX/7. Στην τελευταία του μάλιστα αναφορά υπάρχει ένα δαχτυλικό αποτύπωμα κόκκινου χρώματος, προφανώς επειδή ο πράκτορας λερώθηκε από την κορδέλα της γραφομηχανής κατά την μετακίνησή της. Ο Dreyman παίρνει τα στοιχεία του κατάσκοπού του από τα Αρχεία της Stasi και τον εντοπίζει την ώρα που εργάζεται ως ταχυδρόμος πλέον. Αποφασίζει ωστόσο να μην του μιλήσει.

Η ταινία τελειώνει δύο χρόνια μετά με τον Wiesler, την ώρα που δουλεύει ακόμη σαν ταχυδρόμος, να μπαίνει σε ένα βιβλιοπωλείο για να δει το καινούργιο βιβλίο του Dreyman με τίτλο “Sonata for a good man”, το οποίο αγοράζει καθώς έχει γραφτεί για αυτόν, για τον πράκτορα HGW XX/7, όπως αναφέρει η αφιέρωση του βιβλίου.

7.3 Η προβολή της Stasi και της ζωής στην κομμουνιστική Γερμανία

Η ταινία σε όλη της την διάρκεια εμπεριέχει στοιχεία που αφορούν την Stasi και την καθημερινή ζωή στην κομμουνιστική Γερμανία και που σκοπό έχουν να αναδείξουν στον θεατή την καταπίεση του κομμουνιστικού καθεστώσ και την έντονη παρουσία της Stasi στις ζωές των ανθρώπων. Δεν θα ήταν υπερβολή ίσως να πούμε ότι δεν υπάρχει ούτε ένα δίλεπτο σε όλη την ταινία που μια φράση ή ένα γεγονός δεν υπενθυμίζει ότι δεν πρόκειται για μια ανάλαφρη ιστορία που εξελίσσεται σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Όπως επισημάνθηκε και πιο πάνω η έναρξη της ταινίας παραθέτει κάποια στοιχεία που στην ουσία αποτυπώνουν και το στόχο της, να προβάλλει ιστορικά γεγονότα μέσα από μια φανταστική ιστορία που όμως θα μπορούσε να είναι αληθινή. Η πρώτη σκηνή εξελίσσεται στα προσωρινά κρατητήρια της Stasi και αμέσως εισάγει τον θεατή στις τεχνικές της ανάκρισης καθώς και στις ενδεχόμενες παράνομες ενέργειες που οδηγούν σε ανάκριση και φυλάκιση.

Ως προς το πρώτο θέμα, των τεχνικών ανάκρισης, προβάλλονται: η πολύωρη ανάκριση, η έλλειψη ύπνου, η χρήση απειλών για τον κρατούμενο ή συγγενικά του πρόσωπα σχετικά με την επαγγελματική και κοινωνική του ζωή ή την πιθανότητα φυλάκισης και η αναφορά στον κρατούμενο με τον αριθμό του και όχι με το όνομά του. Αναλυτικότερα η ταινία αρχίζει με τον κρατούμενο No 227. Η χρήση της έκφρασης «κρατούμενε No.227» κατά την ανάκριση, και όχι η χρήση του ονόματός του, γίνεται προφανώς για να δημιουργηθεί ένα εκφοβιστικό κλίμα. Στην συνέχεια δείχνει τον κρατούμενο εξαντλημένο από την πολύωρη ανάκριση και την έλλειψη ύπνου να παρακαλάει για μια ώρα ύπνο. Όπως προκύπτει από την επισήμανση του Wiesler στο Κολλέγιο της Stasi η ανάκριση μπορεί να κρατήσει μέχρι σαράντα ώρες. Σε αντίθετη περίπτωση και αν αφήσουν τον κρατούμενο να ξεκουραστεί μπορεί να μην ομολογήσει ποτέ. Συνδυαστικά με την πιο πάνω μέθοδο χρησιμοποιούνται και οι απειλές. Έτσι ο Wiesler απειλεί τον κρατούμενο No 227 ότι αν δεν ομολογήσει θα συλλάβουν την γυναίκα του και τα παιδιά του θα πάνε στο ίδρυμα, ενώ μετέπειτα απειλεί την Sieland ότι αν δεν συνεργαστεί θα γίνει μια δήλωση ότι λόγω ασθένειας δεν θα μπορέσει να παίξει στο θέατρο και θα είναι η τελευταία αναφορά του ονόματός της στην καλλιτεχνική ζωή της Ανατολικής Γερμανίας. Επίσης, μέσα από την ανάκριση του κρατούμενου No 227 προβάλλεται και μία ακόμη μέθοδος της Stasi η συλλογή οσμής για τα σκυλιά. Μάλιστα ο Wiesler κατά την διάλεξη του στο Κολλέγιο της Stasi τονίζει στους εκπαιδευόμενους πόσο σημαντικό είναι να μην ξεχνάνε μετά το τέλος της ανάκρισης να αφαιρούν το ύφασμα από την καρέκλα και να το τοποθετούν σε ένα βάζο.

Ως προς τους λόγους που θα μπορούσαν να αποτελέσουν αιτία σύλληψης προβάλλονται στην ταινία η φιλική σχέση με άτομο που έχει διαφύγει στην Δύση, η παροχή βοήθειας σε κάποιον για να διαφύγει στην Δύση, η ανάγνωση Δυτικών λογοτεχνιών όπως ο Μπρεχτ, η ανάγνωση δυτικών εντύπων μέσων μαζικής ενημέρωσης χωρίς άδεια από το καθεστώς και η αρθρογράφηση εναντίον του καθεστώτος. Μάλιστα η ευκολία με την οποία μπορούσες να συλληφθείς αποτυπώνεται και στην φράση του Wiesler, όταν ο κρατούμενος No 227 ισχυρίζεται ότι είναι αθώος, «αν θεωρείς ότι το

ανθρωπιστικό μας σύστημα είναι ικανό για κάτι τέτοιο¹⁰, αυτό και μόνο θα δικαιολογούσε την σύλληψή σου» (Das Leben der Anderen, 00:01:34).

Επίσης στην ταινία προβάλλονται και οι διάφορες τεχνικές παρακολούθησης που χρησιμοποιούσε η Stasi, καθώς και ο αντίστοιχος εξοπλισμός. Έτσι, βλέπουμε υπάλληλους να ασχολούνται μόνο με το άνοιγμα των γραμμάτων των πολιτών στον ατμό, ο Hauser παρακολουθούνταν σταθερά και εκτός σπιτιού από έναν υπάλληλο της Stasi, το σπίτι του Dreyman όπως και του Hauser είχε κοριούς. Οτιδήποτε συνέβαινε μέσα στο σπίτι ηχογραφούνταν, ενώ υπάλληλοι σε βάρδιες παρακολουθούσαν 24 ώρες το 24ωρο και έγραφαν αναφορές με τα πιο σημαντικά στοιχεία. Πράκτορες της Stasi υπήρχαν και στην Δύση. Το αυθεντικό κείμενο που έγραψε ο Dreyman και το έδωσε στο Spiegel έφτασε στα χέρια του Grubitz μέσω ενός πράκτορα στο περιοδικό. Ακόμη και οι γραφομηχανές ήταν δηλωμένες και από το πρωτότυπο κείμενο η Stasi μπορούσε να εντοπίσει τον συγγραφέα. Και ενώ όλοι παρακολουθούνταν υπήρχε μια κατηγορία πολιτών που εξαιρούνταν σύμφωνα με την ταινία και αυτή ήταν τα στελέχη του κόμματος. Όταν ο Wiesler ανακαλύπτει ότι ο Υπουργός Hempf συνευρίσκεται με την ηθοποιό Sieland, ο Gubritz του υπενθυμίζει ότι απαγορεύεται να παρακολουθούν τα στελέχη του κόμματος.

Μέσω της Sieland, η ταινία προβάλλει και την χρήση των ανεπίσημων συνεργατών και τον τρόπο στρατολόγησής τους. Η ηθοποιός δέχεται να συνεργαστεί με την Stasi για να γλιτώσει η ίδια από τις κατηγορίες που την βαραίνουν. Μια συνεργασία που συνεπάγεται τόσο υποχρεώσεις όσο και προνόμια, όπως της επισημαίνει ο Gubritz όταν κατά την απελευθέρωσή της της δίνει δυο κουτιά από τα φάρμακα που παράνομα παίρνει.

Η καθημερινότητα των κατοίκων της Ανατολικής Γερμανίας αποτελεί επίσης αντικείμενο της ταινίας. Οι ζωές τους παρουσιάζονται εύθραυστες, καθώς για έναν πολύ απλό λόγο μπορεί να ανατραπεί η καθημερινότητά τους, και παράλληλα συμβιβασμένες με το καθεστώς. Το στοιχείο της αντίστασης στην ταινία δεν είναι έντονο σε αντίθεση με το στοιχείο της καταπίεσης. Έτσι από την αρχή του έργου ο συγγραφέας Dreyman, και παρότι τελικά την κύρια ευθύνη για την παρακολούθησή του είχε το ερωτικό ενδιαφέρον του Υπουργού Hempf για την σύντροφό του, προκαλεί το ενδιαφέρον του Wiesler ο οποίος θέλει να τον ελέγξει μόνο και μόνο γιατί δεν του αρέσει ο τύπος του. Εκτός από τον Dreyman υπό παρακολούθηση βρίσκεται και ο καλλιτέχνης Hauser που τον βοηθάει

¹⁰ Εννοεί την σύλληψη κάποιου χωρίς ουσιαστικό λόγο

να εκδώσει το άρθρο ενώ ο φίλος του Jerska που αυτοκτόνησε παρακολουθούνταν παλιότερα. Για να τονιστεί η έκταση της δραστηριότητας της Stasi ως προς το θέμα των παρακολουθήσεων των πολιτών της GDR ο Hauser αναφέρει σε κάποιο σημείο του έργου ότι το μοναδικό σπίτι που μπορεί να λείπει ότι σκέπτεται χωρίς να φοβάται ότι τον ακούει και κάποιος άλλος είναι το σπίτι του Dreyman. Τον ίδιο σκοπό εξυπηρετεί και η ερώτηση του Dreyman στον Υπουργό Hempf, στο τέλος του έργου, σχετικά με τους λόγους που αυτός σε αντίθεση με όλους τους άλλους δεν υπήρξε ποτέ υπό παρακολούθηση.

Σε διάφορα καθημερινά συμβάντα στην διάρκεια της ταινίας προβάλλεται έντονα η δύναμη της Stasi να καταστρέφει τις ζωές των ανθρώπων. Όταν ένας φοιτητής στο Κολλέγιο της Stasi χαρακτηρίζει τις μεθόδους της ανάκρισης απάνθρωπες ο Wiesler σημειώνει το όνομά του, προφανώς για κάποια μελλοντική αξιολόγηση. Πιο μετά όταν η γειτόνισσα του Dreyman αντιλαμβάνεται την παρουσία της Stasi στο διαμέρισμα του συγγραφέα, ο Wiesler την απειλεί ότι αν αναφέρει κάτι σχετικά με το γεγονός τότε η κόρη της θα χάσει τη θέση της στο Πανεπιστήμιο. Η ίδια δείχνει τρομοκρατημένη καθώς επιβεβαιώνει ότι δεν θα μιλήσει. Αργότερα στο εστιατόριο της Stasi όταν ένας υπάλληλος της Υπηρεσίας λέει ένα αστείο για τον αρχηγό του κόμματος Honecker ο Grubitz του επισημαίνει ότι αυτό θα έχει επιπτώσεις στην καριέρα του. Παρότι βλέποντας το φοβισμένο πρόσωπο του υπαλλήλου αφήνει να εννοηθεί ότι έκανε πλάκα στο τέλος της ταινίας βλέπουμε τον υπάλληλο στο ίδιο τμήμα με τον Wiesler, να ανοίγουν γράμματα στον ατμό. Σε άλλο σημείο ένα μικρό παιδάκι ρωτάει τον Wiesler αν δουλεύει με την Stasi, οι οποίοι σύμφωνα με τον πατέρα του «είναι κακοί άνθρωποι που βάζουν ανθρώπους στη φυλακή». Ο Wiesler δείχνει ενοχλημένος και έτοιμος για κάποια μορφή αντίποινων και ετοιμάζεται να ρωτήσει το όνομα του πατέρα του, αν και τελικά επειδή βρίσκεται στη φάση της ευαισθητοποίησής του αλλάζει την ερώτησή του. Ακόμη και ο ίδιος ο Wiesler, παρότι δεν υπάρχουν αποδείξεις ότι βοήθησε τον συγγραφέα, λόγω της αποτυχίας του να ενοχοποιήσει τον συγγραφέα υποβιβάζεται και περνάει το υπόλοιπο της ζωής του ανοίγοντας γράμματα στον ατμό και μετέπειτα ως ταχυδρόμος.

Για κάποιους άλλους χαρακτήρες της ταινίας τα πράγματα εξελίχθηκαν χειρότερα. Ο Jerska τερμάτισε την ζωή του γιατί δεν άντεξε την απομόνωσή του από την καλλιτεχνική ζωή που προκάλεσε η αμαύρωσή του από το καθεστώς. Με αφορμή το θάνατό του η ταινία θίγει και το ζήτημα των αυτοκτονιών στην σοσιαλιστική Γερμανία, η οποία το 1977 που σταμάτησε να τις καταγράφει ήταν η δεύτερη χώρα σε αριθμό αυτοχειρών μετά την Ουγγαρία. Παραπλήσια τύχη, αν και για διαφορετικούς λόγους, είχε

και η Sieland, που αναγκάστηκε να συννευρεθεί ερωτικά με τον Υπουργό Hempf, να καταδώσει στην Stasi τον σύντροφό της και στο τέλος έχασε την ζωή της από ένα φορτηγό. Επισημαίνεται εδώ ότι η σκηνή που η Sieland πέφτει πάνω στο φορτηγό χαρακτηρίζεται από άλλους ως αυτοκτονία και από άλλους, συμπεριλαμβανομένου και εμού του ιδίου, ως ένα γεγονός που προέκυψε τυχαία λόγω της ταραχής της. Πάντως το σίγουρο είναι ότι αν η ιστορία είχε εξελιχθεί διαφορετικά, η ίδια θα ζούσε.

Η ζωή στην Ανατολική Γερμανία αποτυπώνεται και στα ερευνητικά ενδιαφέροντα των σπουδαστών στο κολλέγιο της Stasi. Ο Grubitz έχει να βαθμολογήσει μια διδακτορική διατριβή με θέμα «Συνθήκες φυλάκισης για ανατρεπτικούς καλλιτέχνες ανάλογα με το προφίλ του χαρακτήρα τους».

Όλα τα πιο πάνω στοιχεία αφορούν την ζωή στην Ανατολική Γερμανία το χρονικό διάστημα λίγο πριν την κατάρρευση του καθεστώτος. Ωστόσο η ταινία δεν περιορίζεται μόνο σε ότι συνέβη κατά την διάρκεια του καθεστώτος αλλά συνεχίζει και μετά την πτώση για να παρουσιάσει αυτό που αποτελεί ίσως το τέλος για όλη αυτή την περίοδο στην ιστορία της Ανατολικής Γερμανίας, το άνοιγμα των φακέλων της Stasi και την παροχή της δυνατότητας σε όσους παρακολουθούνταν να δουν το φάκελό τους και να μάθουν τα στοιχεία του πληροφοριοδότη τους, μέσω του Dreyman που πηγαίνει να δει το φάκελο του και ζητάει τα στοιχεία του πράκτορά του.

Αξίζει τέλος να σημειωθεί ότι όλα αυτά εξελίσσονται σε ένα μουντό σκηνικό, όπου κυριαρχεί το γκρι, χαρακτηριστικό χρώμα του αστικού τοπίου των κομμουνιστικών κρατών.

8. Η ιστορική ακρίβεια της ταινίας

Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω η κυκλοφορία της ταινίας προκάλεσε πλήθος συζητήσεων και σχολιασμών, εκ των οποίων αρκετές επικεντρώθηκαν στην ιστορική ακρίβεια. Το 2007 το Ινστιτούτο Γερμανικής Ιστορίας στην Washington διοργάνωσε ένα συμπόσιο στο οποίο συμμετείχαν τέσσερις διακεκριμένοι επιστήμονες, ανάμεσά του και ο Jens Gieseke, γερμανός ιστορικός με ειδίκευση σε θέματα που αφορούν την GDR και την Stasi, προκειμένου να συζητήσουν ακριβώς αυτό το θέμα, δηλαδή το κατά πόσο η ταινία ανταποκρίνεται στην ιστορική πραγματικότητα.

Συμφωνώντας ότι το έργο αποτελεί την πρώτη δραματική ταινία μεγάλου μήκους που προβάλλει την ιστορία της GDR, αρκετοί από τους συμμετέχοντες υποστήριξαν ότι η ταινία κατάφερε με επιτυχία να συλλάβει την ατμόσφαιρα της εποχής και να καταγράψει πρωτίστως το καταπιεστικό πολιτικό κλίμα και την καχυποψία και την έλλειψη

εμπιστοσύνης που διαπερνούσε σχεδόν όλα τα επίπεδα της κοινωνικής ζωής (Pfaff, 2007). Πράγματι η ταινία καταφέρνει να δημιουργεί στον θεατή το βαρύ συναίσθημα ότι η Stasi βρίσκεται παντού και παρακολουθεί τα πάντα ενώ υπάρχει ένας συνεχής φόβος για την τύχη των προσώπων που παρουσιάζονται στο έργο. Για κάποιον που έχει μελετήσει για την GDR και την Stasi η ταινία είναι μια γρήγορη επισκόπηση των όσων έχει διαβάσει σε άρθρα και μελέτες. Αυτή όμως είναι μια πρώτη αίσθηση και απαιτείται εκτενέστερη διερεύνηση αναφορικά με την ιστορική ακρίβεια της ταινίας.

Αναλυτικότερα το γεγονός ότι η Stasi παρακολουθούσε μεγάλο ποσοστό των πολιτών της GDR επιβεβαιώνεται από τις πηγές. Εξάλλου ο χώρος των τεχνών ανήκε στους χώρους εκείνους που η υπηρεσία έδωσε ιδιαίτερη έμφαση. Συγγραφείς, καλλιτέχνες, ποιητές και διανοούμενοι λόγω της ιδιότητάς τους ανέπτυξαν μια πιο κριτική διάθεση απέναντι στο καθεστώς και αντιμετώπιζονταν με ιδιαίτερη καχυποψία με αποτέλεσμα, όπως αναφέρουν οι Δορδανάς & Καλογρηάς (2015), σε 1.000 συγγραφείς να αντιστοιχούν περίπου 1.500 συνεργάτες της Stasi, ενώ κάποιοι από αυτούς έγιναν πληροφοριοδότες όπως έκανε και στην ταινία η ηθοποιός Christa Maria Sieland. Παρόλα αυτά ο Dale (2007) επισημαίνει ότι δύσκολα η Stasi θα παρακολουθούσε τόσο εκτεταμένα έναν συγγραφέα υποστηρικτή του καθεστώτος χωρίς κάποια ουσιαστική αφορμή και ιδίως την δεκαετία του 1980 που υπήρχε μια χαλαρότητα και πάρα πολλοί συγγραφείς είχαν αναπτύξει επαφές με την Δύση.

Ως προς τις μεθόδους παρακολούθησης οι συμμετέχοντες του Συμποσίου του 2007 προέβησαν τις εξής ενστάσεις: Πρώτον, ότι κάποιες από τις μεθόδους που εφαρμόστηκαν στην υπόθεση του Dreyman καθώς και κάποιες από τις τακτικές που δίδασκε ο Wiesler είχαν εγκαταλειφτεί το 1980 ή είχαν διαφορετική εφαρμογή από αυτές που απεικονίζονται στην ταινία. Και δεύτερον ότι το γραφειοκρατικό σύστημα που ανέπτυξε το Υπουργείο Κρατικής Ασφάλειας χαρακτηρίζονταν από έναν ορθολογικό καταμερισμό εργασίας και μια σαφή διάκριση των διαφόρων λειτουργιών. Συνεπώς ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται ο Wiesler να είναι παράλληλα εκπαιδευτής, ανακριτής και να υλοποιεί παρακολουθήσεις ρουτίνας δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα (Pfaff, 2007). Ο ίδιος ο σεναριογράφος συμπληρώνει ότι συνήθως οι ομάδες παρακολούθησης αποτελούνταν από πολύ περισσότερα άτομα, σε αντίθεση με την ταινία που μόνο δύο άτομα παρακολουθούσαν τον συγγραφέα (Carson, 2010).

Ωστόσο οι μέθοδοι που προβάλλονται στην ταινία δεν είναι φανταστικές. Το αν χρησιμοποιούνταν κατά την δεκαετία του '80 είναι ένα πολύ εξειδικευμένο ερώτημα. Η πολύωρη ανάκριση χωρίς ύπνο συναντάται στη μαρτυρία της Μίριαμ, στο βιβλίο της

Funder Stasiland (2003), η οποία περιγράφει πως και σε ηλικία μόλις 16 ετών της επέτρεπαν μόνο δύο ώρες την ημέρα ύπνο για διάστημα δέκα ημερών, όποτε και η ίδια και μην έχοντας κάτι να ομολογήσει σκαρφίστηκε ένα ψέμα προς τους ανακριτές της για να καταφέρει να κοιμηθεί. Ενώ ο Pryor (1994) στην ανάλυσή του για τις μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν στην δική του περίπτωση σημειώνει ότι υπήρχε διαφοροποίηση στις τεχνικές της Stasi ανάλογα με τον ανακρινόμενο. Στο φάκελο του υπάρχει υποσημείωση ότι η στέρηση ύπνου δεν είχε αποτέλεσμα στην περίπτωση του, καθώς όταν δοκίμασαν να ανάβουν το φως στο κελί του ανά πέντε λεπτά ο ίδιος δεν ενοχλήθηκε και συνέχισε τον ύπνο του.

Η συλλογή της οσμής επίσης ήταν μια διαδεδομένη τεχνική της Stasi όπως αποδεικνύουν και τα χιλιάδες βάζα που βρέθηκαν στην κατοχή της. Η οσμή χρησιμοποιούνταν στις έρευνες βοηθητικά αν και δεν μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στο δικαστήριο ως αποδεικτικό στοιχείο. Η συγκεκριμένη μέθοδος συναντάται και σε άλλα κράτη του ανατολικού μπλοκ όπως η Ουγγαρία, η Τσεχοσλοβακία και η Ρωσία. Η συλλογή οσμής εφαρμόζονταν στην αρχή από την Αστυνομία υιοθετήθηκε όμως από την Stasi, με το τμήμα της ανάκρισης να είναι το πρώτο τμήμα που την εφάρμοσε. Η διαδικασία είχε ως εξής: Ένα αποστειρωμένο ύφασμα τοποθετούνταν στην καρέκλα κάτω από ένα ειδικό πλαίσιο. Ο ύποπτος έπρεπε να καθίσει στην καρέκλα τουλάχιστον δέκα λεπτά για να έχει αποτέλεσμα η μέθοδος. Μετά από την ανάκριση το ύφασμα φυλάσσονταν σε αεροστεγές βάζο με το όνομα του υπόπτου πάνω, ενώ η καρέκλα καθαριζόταν με καυτό νερό θερμοκρασίας πενήντα βαθμών κελσίου (Macrakis, 2008).

Η καχυποψία που επικρατούσε στις σχέσεις των ανθρώπων, η χρήση ανεπίσημων συνεργατών και η δυνατότητα της Stasi να καταστρέψει την κοινωνική ή επαγγελματική ζωή των ανθρώπων ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Κατά μία τραγική σύμπτωση ο ηθοποιός Ulrich Mohe που παίζει τον Wiesler ανακάλυψε όταν άνοιξαν οι φάκελοι, όπως και ο Dreyman, ότι η γυναίκα του την δεκαετία του 1980 τον κατασκόπευε καθώς για διάστημα δέκα ετών δούλευε ως πράκτορας της Stasi. Επίσης ο Vokmar Kleinert, που υποδύεται τον αυτόχειρα σκηνοθέτη Jerska, έχει δηλώσει ότι στην αρχή της επαγγελματικής του πορείας προσεγγίστηκε από την Stasi για να συνεργαστεί μαζί τους. Προκειμένου να τον πείσουν τον απείλησαν ότι σε περίπτωση που αρνούνταν η καριέρα του θα τελείωνε, κάτι το οποίο δεν επαληθεύτηκε (Carson, 2010). Άλλωστε η χρήση απειλών δεν ήταν ο κύριος τρόπος που χρησιμοποιούσε η Stasi για την στρατολόγηση πληροφοριοδοτών, καθώς από πολύ νωρίς διαπίστωσε ότι η συνεργασία με άτομα που δεν ήταν υποστηρικτές του καθεστώτος επέφερε αμφίβολα αποτελέσματα. Το σύνολο

των ανεπίσημων συνεργατών ήταν υποστηρικτές του καθεστώτος (Florath, 2015). Στην περίπτωση της Sieland ωστόσο δεν προκαλεί εντύπωση η εφαρμογή της συγκεκριμένης μεθόδου, που αν και σπανίως ωστόσο χρησιμοποιούνταν, καθώς η ίδια παρουσιάζεται ως ένας αδύναμος χαρακτήρας διαθέσιμος να κάνει τα πάντα για την καριέρα.

Η δυνατότητα πάντως της Stasi να καταστρέψει την ζωή κάποιου, για λόγους διαφορετικούς από την απροθυμία συνεργασίας με το καθεστώς, αποδεικνύεται στην περίπτωση του Klaus Renft. Ο Klaus ιδρυτής του ροκ συγκροτήματος Combo σβήστηκε σε ένα βράδυ από την καλλιτεχνική ζωή του Ανατολικού Βερολίνου. Λόγω των τραγουδιών που ερμήνευαν αλλά και του γενικότερου τρόπου ζωής τους η Stasi επιθυμώντας να διαλύσει το συγκρότημα πρότεινε στον Klaus να αποχωρήσει και σε αντάλλαγμα του παρείχε διαβατήριο για να φύγει για την Δύση. Ο ίδιος αρνήθηκε με αποτέλεσμα στην ακρόαση για την ανανέωση της άδειας τους στο Υπουργείο Πολιτισμού το 1975 να λάβουν την ενημέρωση ότι «πλέον δεν υπάρχουν». Η περιγραφή του τρόπου με τον οποίο “εξαφανίστηκαν” συγκλονίζει (Funder, 2003, p.225):

Οι δίσκοι των Ρενφτ εξαφανίστηκαν από τα καταστήματα σε μια νύχτα. Ο Τύπος έπαψε να γράφει για το συγκρότημα, η μουσική τους δεν παίζονταν από το ραδιόφωνο. Η δισκογραφική εταιρία AMIGA ανατύπωσε ολόκληρο τον κατάλογό της για να μην τους αναφέρει. «Στο τέλος έγινε όπως το είχαν πει: δεν υπήρχαμε πλέον», λέει, «όπως ακριβώς στον Όργουελ». Το κράτος διέδιδε φήμες ότι το συγκρότημα είχε διαλυθεί, ότι αντιμετώπιζε δυσκολίες.

Ένα άλλο θέμα που θίγει η ταινία μέσω της ιστορίας του Dreyman, και το οποίο είναι σημαντικό σύμφωνα με τον Evans, (2010), είναι το δίλημμα με το οποίο βρίσκονταν αντιμέτωποι οι περισσότεροι καλλιτέχνες της εποχής. Να συμβιβαστούν ή όχι με το καθεστώς Η ταινία καταφέρνει να προβάλλει τη δυσχερή θέση στην οποία βρίσκονταν οι καλλιτέχνες οι οποίοι δεν είχαν την ελευθερία να ασκήσουν κριτική στο καθεστώς καθώς η επιλογή αυτή είχε δυσμενείς συνέπειες, όπως προκύπτει από την αυτοκτονία του Jerska και το θάνατο της Sieland.

Ωστόσο παρότι η ταινία προβάλλει με επιτυχία το φόβο και τον τρόμο που βίωναν οι πολίτες καθημερινά και τις συνέπειες που υφίσταντο οι αντιφρονούντες, ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζει τους υπαλλήλους της Stasi, μέσω του Wiesler, ως συμπονετικούς και πρόθυμους να βοηθήσουν τα θύματά τους, όχι μόνο προκάλεσε πλήθος αντιδράσεων και σχολιασμών, αλλά αποτελεί και το σημαντικότερο λόγο για τον οποίο κάποιοι αμφισβητούν την ιστορική ακρίβεια της ταινίας.

Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω η Funder αμέσως εξέφρασε αντίθετη άποψη επί του θέματος. Για την ίδια δεν υπήρχε περίπτωση ποτέ ένας υπάλληλος της Stasi να θέλει να βοηθήσει το θύμα του, ενώ επιπλέον ο τρόπος με τον οποίο η Stasi παρακολουθούσε τους πάντες ακόμη και τους υπαλλήλους της δεν άφηνε χώρο για τέτοιες παρατυπίες. Στην περίπτωση του Dreyman μπορεί να εμπλέκονταν ακόμη και δώδεκα πράκτορες σύμφωνα με τον ιστορικό Knabe (Funder, 2007). Την άποψη της Funder συμμερίζονται και οι ιστορικοί Gieseke και Lindenberger, καθώς και ο Gauck ο οποίος έχει διατελέσει Διευθυντής της Αρχής των Αρχείων της Stasi. Και οι τρεις συμφωνούν ότι δεν υπάρχει κανένα ιστορικό προηγούμενο μέσα στην Stasi που κάποιος να βοήθησε κάποιον αντιτιθέμενο στο καθεστώς (Pfaff, 2007; Dale, 2007). Μάλιστα ο Διευθυντής του Berlin-Hohenschönhausen Memorial, πρώην φυλακή της Stasi και σημερινό μνημείο για τα θύματά της, Hubertus Knabe, αρνήθηκε να γίνει μέρος των γυρισμάτων στο χώρο γιατί διαφωνούσε με το ότι η ταινία «έκανε ήρωα έναν άνδρα της Stasi» (Westphal, 2012, p.102). Οι σχολιασμοί και οι αντιδράσεις αναφορικά με τον ρόλο του Wiesler επέβαλαν και την τοποθέτηση του σεναριογράφου επί του θέματος, ο οποίος δήλωσε ότι η ταινία είναι ένα ανθρώπινο δράμα που, ανάμεσα στα άλλα, θέλει να δείξει την δυνατότητα των ατόμων να αλλάζουν ακόμη και σε προχωρημένη ηλικία. Επισημαίνει μάλιστα ότι οι χαρακτήρες του έργου είναι συνειδητά στην ηλικία των πενήντα, επιλογή που εξυπηρετεί τον πιο πάνω στόχο (Carson, 2010).

Ωστόσο δεν είναι όλοι οι ερευνητές τόσο αρνητικοί ως προς το θέμα της αλλαγής του Wiesler. Ο Ash, ο οποίος επίσης παρακολουθούνταν από την Stasi, διεξήγαγε μετέπειτα έρευνα με προσωπικές συνεντεύξεις από υπαλλήλους της Stasi για το βιβλίο του "The file". Ισχυρίζεται ότι δεν ξέρει κανέναν πράκτορα που να ήταν «κακός άνθρωπος», παρότι έκαναν «κακά πράγματα». Θεωρεί ότι υπήρχε «καλό» μέσα τους και ότι συγκεκριμένες περιστάσεις τους οδήγησαν σε τέτοιες ενέργειες. Παρότι συμφωνεί ότι δεν υπάρχει επίσημο αποδεικτικό στοιχείο ότι κάποιος υπάλληλος της Stasi βοήθησε ή προστάτεψε με οποιοδήποτε τρόπο το «θύμα» του, ωστόσο έχει ακούσει ότι ανεπίσημοι συνεργάτες μετά το 1980, που άρχισε η κατάρρευση του καθεστώτος, προστάτεψαν τους ανθρώπους που ερευνούσαν (Diamond, 2008).

Με τον Ash συμφωνεί και ο Dale (2007). Υποστηρίζει ότι ιδίως την δεκαετία του '80 αρκετοί από τους υπαλλήλους της Stasi μπορούσαν να συναισθανθούν τα θύματά τους και ήταν κριτικοί απέναντι στο αντικείμενό τους. Η πτώση του Τείχους του Βερολίνου αποδεικνύει την αλλαγή στην αποτελεσματικότητα της Stasi αλλά και στην σκληρότητα που μπορούσαν πλέον να επιδείξουν οι υπάλληλοί της. Ακόμη και οι

αναφορές της Stasi πριν από την διάλυση της GDR τονίζουν το πρόβλημα της ανυπακοής σε υπάλληλους και πληροφοριοδότες. Σε αυτό το πλαίσιο, καταλήγει ο Dale, το ότι η συμπεριφορά του Wiesler είναι μάλλον ασυνήθιστη δεν σημαίνει ότι είναι και αδύνατη.

Το γεγονός ότι υπάρχει ακόμη αρκετό υλικό της Stasi το οποίο δεν έχει μελετηθεί επιβεβαιώνει την άποψη του Dale. Μετά τα γεγονότα του 1989 οι υπάλληλοι της Stasi πανικοβλήθηκαν και άρχισαν να καταστρέφουν τα αρχεία τους. Βρέθηκαν 15.500 σάκοι με καταστραμμένο υλικό και μέχρι το 2012 μόνο τα αρχεία 400 σάκων είχαν συναρμολογηθεί¹¹(Jedlitschka, 2012). Ο Διευθυντής του συγκεκριμένου Τμήματος της Υπηρεσίας Αρχείων της Stasi ανέφερε στην Funder ότι αν δεν χρησιμοποιηθεί η σύγχρονη τεχνολογία *«για να αποκατασταθούν τα πάντα, θα χρειαστούν 40 εργαζόμενοι επί 375 χρόνια»* (Funder, 2003, p.310). Συνεπώς το ότι μέχρι στιγμής δεν έχει υπάρξει κάποιο στοιχείο που να αποδεικνύει ότι κάποιος υπάλληλος της Stasi βοήθησε το θύμα του, δεν σημαίνει ότι δεν θα υπάρξει και στο μέλλον.

Ακόμη όμως και αν μπορούσε να ειπωθεί με βεβαιότητα ότι ένα τέτοιο γεγονός δεν θα μπορούσε να έχει συμβεί ποτέ, αυτό δεν σημαίνει ότι η ταινία είναι ιστορικά ανακριβής. Πρόκειται για μια κινηματογραφική ταινία και όχι για ένα ντοκιμαντέρ και συνεπώς πρέπει να κρίνεται με την αντίστοιχη επιείκεια. Ο σεναριογράφος έχει αιτιολογήσει για ποιο λόγο ο Wiesler παρουσιάζεται με αυτόν τον τρόπο. Αν η ταινία καταφέρνει να απεικονίσει το γενικότερο κλίμα της εποχής το αν θα μπορούσε κάποιος υπάλληλος της Stasi να βοηθήσει το θύμα του είναι ένα δευτερεύων ζήτημα και σχετίζεται πρωτίστως με την πλοκή της ταινίας και το μήνυμα που ο σεναριογράφος θέλει να περάσει στο κοινό και λιγότερο με την ιστορική ακρίβεια.

Σε μια ταινία που ο Jerska αυτοκτονεί γιατί δεν μπορεί να δουλέψει λόγω μιας παλιάς του δήλωσης, η γειτόνισσα του Dreyman απειλείται ότι η κόρη της θα χάσει την θέση της στο Πανεπιστήμιο, ο συγγραφέας Dreyman δεν μπορεί να αρθρογραφή ελεύθερα χωρίς λογοκρισία, η ηθοποιός Sieland αναγκάζεται να «καρφώσει» τον σύντροφό της και ένας υπάλληλος της Stasi υποβιβάζεται γιατί έκανε ένα αστείο για τον Honecker, και αυτά είναι μόνο ενδεικτικές αναφορές, είναι δύσκολο να οδηγηθεί κανείς στο συμπέρασμα ότι η περίπτωση του Wiesler είναι η συνήθης και όχι η εξαιρεση.

Σε αντίθεση το γεγονός ότι η παρακολούθηση του Dreyman ξεκίνησε λόγω του ερωτικού ενδιαφέροντος του Υπουργού Hempf για την Sieland και η έντονη πίεση που ασκείται από τον Υπουργό στον Grubitz και κατά επέκταση στον Wiesler να βρεθεί κάτι

¹¹ Μετά την ανεύρεση των σάκων με τα καταστραμμένα αρχεία, η Υπηρεσία Αρχείων της Stasi, ανέλαβε να συναρμολογήσει το καταστραμμένο αρχειακό υλικό.

ενοχοποιητικό για τον συγγραφέα γίνεται πιο εύκολα πιστευτό. Η αυθαίρετη χρήση της εξουσίας είναι φλέγον ζήτημα ακόμη και στις μέρες μας και σε συνδυασμό με το βαθμό καταπίεσης που ασκούσαν στην γερμανική κοινωνία εύκολα μπορεί να οδηγήσει τον θεατή στο συμπέρασμα ότι ήταν ένα πολύ πιθανό σενάριο για εκείνη την εποχή. Η αλήθεια όμως είναι διαφορετική.

Η αυθαιρεσία της εξουσίας στην GDR οφείλονταν στον επικίνδυνο συνδυασμό υπερβολικού ιδεολογικού ζήλου και παράνοιας παρά σε προσωπικά κίνητρα. Σε αυτό το σημείο, κατά την Stein, η ταινία αποτυγχάνει να προβάλλει το πώς η GDR αντιλαμβάνονταν τη μη πολιτική συμμόρφωση (Pfaff, 2007). Ο Dale (2007) συμπληρώνει ότι η σεμνότητα ηθική του καθεστώτος δεν θα επέτρεπε ποτέ σε έναν Υπουργό να συμπεριφερθεί με τον τρόπο του Hempf, γιατί σε αυτή την περίπτωση οι πολιτικοί του αντίπαλοι θα το εκμεταλλεύονταν. Παρόλα αυτά, σύμφωνα με τον Dale, η ταινία καταφέρνει να απεικονίζει με πετυχημένο τρόπο τους παρανοϊκούς τρόπους της Stasi, την καχυποψία και τον ψυχολογικό πόλεμο που ασκούσε στους πολίτες.

Παρότι τα πιο πάνω ζητήματα κρίθηκαν τα πιο σημαντικά για την ιστορική ακρίβεια της ταινίας και προκάλεσαν και τους περισσότερους σχολιασμούς, για την πληρέστερη κάλυψη του θέματος θεωρήθηκε σκόπιμο να εξεταστούν και κάποια δευτερεύοντα σημεία που προβάλλονται στην ταινία.

Σχετικά με την παρακολούθηση των υψηλόβαθμων μελών του κόμματος, και παρόλη την προσπάθεια της Stasi να επεκτείνει την δραστηριότητά της, αυτή απαγορεύονταν από τα μέσα του 1950, και συνεπώς ο Grubitz είχε δίκιο όταν είπε στον Wiesler ότι απαγορεύεται η παρακολούθηση του Υπουργού Hempf. Οι εξαιρέσεις έπρεπε να εγκριθούν από τον Πρόεδρο της Επιτροπής Ασφαλείας. Ωστόσο η περιοχή Wandlitz, στην οποία κατοικούσαν μέλη του Κοινοβουλίου φυλάσσονταν από την Stasi (Heidemeyer, 2015). Επίσης η Stasi δεν δραστηριοποιούνταν μόνο στο εσωτερικό της GDR αλλά και στο εξωτερικό και κυρίως στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, και συνεπώς δεν προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι το αρχικό κείμενο του Dreymann παραδόθηκε στην Stasi από έναν δικό της κατάσκοπο στο περιοδικό (Δορδανάς & Καλογρηάς, 2015).

Ο υποβιβασμός του Wiesler επίσης δεν προκαλεί εντύπωση. Η Stasi ήταν πολύ αυστηρή με τους υπαλλήλους της. Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω αποχώρηση από την Stasi σήμαινε προδοσία και τιμωρούνταν με θάνατο (Giezeke, 2015). Η Funder (2003) περιλαμβάνει στις μαρτυρίες της την περίπτωση του υπαλλήλου της Stasi Κρίστιαν ο οποίος μετά την αποκάλυψη της εξωσυζυγικής του σχέσης έμεινε τρεις μέρες στην

απομόνωση και στην συνέχεια για ένα χρόνο δούλεψε ως εργάτης σε οικοδομή. Ωστόσο δεν ήταν η εξωσυζυγική σχέση που προκάλεσε την οργή του προϊσταμένου του, αλλά η άγνοια για αυτή την πτυχή της ζωής του υφισταμένου του. Ο Κρίστιαν αναφέρει ότι ο προϊστάμενος του είπε: «Ο καθένας μας μπορεί να έχει εξωσυζυγική σχέση, αλλά πρέπει να δηλώνονται τα πάντα» (Funder, 2003, p.182).

Αναφορικά με την δήλωση των γραφομηχανών στην Stasi, στο πλαίσιο της πεπερασμένης έρευνας δεν βρέθηκε κάποια σχετική πληροφορία. Η Funder (2003) μόνο αναφέρει ότι υπήρχε αυστηρός έλεγχος πολύγραφων, φωτοτυπικών και φωτοαντιγράφων. Αν όμως λάβουμε υπόψη την έκταση των παρακολουθήσεων προφανώς η Stasi ήξερε το μοντέλο της γραφομηχανής του κάθε συγγραφέα. Στην ίδια πηγή σχολιάζονται επίσης τα επιστημονικά ενδιαφέροντα της Stasi. Η συγγραφέας σημειώνει ότι στον κατάλογο των διατριβών της Νομικής Σχολής της Stasi υπήρχαν θέματα όπως «Περί των πιθανών αιτιών της ψυχολογικής παθολογίας της επιθυμίας παραβίασης των συνόρων».

Το ζήτημα των αυτοκτονιών στην Ανατολική Γερμανία των οποίων η καταγραφή σταμάτησε το 1977, κρίθηκε μη ουσιώδες και δεν αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας. Ωστόσο από μια γρήγορη αναζήτηση στο διαδίκτυο προέκυψε ένα άρθρο του λέκτορα Σύγχρονης Γερμανικής Ιστορίας, Udo Grashoff, του Πανεπιστημίου UCL της Αγγλίας. Στο άρθρο αυτό ο λέκτορας αποκαλύπτει ότι είχε μιλήσει στο τηλέφωνο με την γραμματέα του σεναριογράφου η οποία ήθελε να μάθει αν η σχετική πληροφορία ήταν ακριβής. Σύμφωνα με τον ίδιο τα στοιχεία για τις αυτοκτονίες στην GDR τηρούνταν, αλλά το 1977 έπαψαν να είναι διαθέσιμα στους ερευνητές. Όμως ένα άτομο το 1986 δεν θα μπορούσε να γνωρίζει ότι η υπηρεσία μυστικά συνέλεγε στοιχεία και συνεπώς το συμπέρασμα του Dreyman για την έλλειψη στατιστικών δεδομένων είναι λογικό. Επιπλέον ο Grashoff επισημαίνει ότι οι αυτοκτονίες στην GDR δεν συσχετιζόνταν με την καταπίεση του καθεστώτος. Η στάση όμως του κόμματος, η απόκρυψη δηλαδή των στοιχείων, μετέτρεψε το ζήτημα των αυτοκτονιών σε πολιτικό ταμπού και συντήρησε ένα «μύθος» σύμφωνα με τον οποίο οι αυτοκτονίες ήταν αποτέλεσμα της πολιτικής πίεσης. Αυτός ο μύθος προβάλλεται και στην ταινία (Grashoff, 2014).

Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι ο σκηνοθέτης προσπάθησε να αυξήσει τον ρεαλισμό της ταινίας επιλέγοντας όπου αυτό ήταν εφικτό πραγματικές τοποθεσίες και τον πραγματικό εξοπλισμό παρακολούθησης της Stasi. Στις πραγματικές τοποθεσίες συγκαταλέγεται η σκηνή στα αρχεία καρτών της Stasi, υπηρεσία που στεγάζεται στο κτίριο του παλιού Αρχηγείου. Είναι μάλιστα η μόνη ταινία η οποία απέκτησε πρόσβαση στο χώρο (Carson, 2010). Αντίστοιχα, η συσκευή ηχογράφησης που καταγράφει τα πάντα

στο σπίτι του Dreyman, σκηνή που κυριαρχεί στην ταινία, όπως και η συσκευή ατμού για το άνοιγμα των γραμμάτων είναι οι πραγματικές και όχι απομιμήσεις τους (Westphal, 2012).

Συνοψίζοντας, η ταινία *Das Leben der Anderen*, είναι μια κινηματογραφική παραγωγή η οποία βασίζεται σε συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα. Κάποια από τα προβαλλόμενα στοιχεία στην ταινία όπως η συνεχής παρακολούθηση των πολιτών της GDR από την Stasi, οι μέθοδοι παρακολούθησης, η δυνατότητα της Stasi να καταστρέφει την επαγγελματική και προσωπική ζωή των ανθρώπων ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Κάποια άλλα όχι. Από αυτά κάποια είναι ουσιώδης σημασίας, όπως το γεγονός ότι το κλίμα της εποχής δεν θα επέτρεπε ποτέ σε έναν Υπουργό να δώσει εντολή παρακολούθησης για καθαρά προσωπικούς λόγους ή το γεγονός ότι σπανίως μια υπόθεση την χειρίζονταν ένα μόνο άτομο ενώ κάποια είναι είτε δευτερεύουσας σημασίας, όπως το αν ο Wiesler θα βοηθούσε ή όχι το θύμα του, και κάποια πολύ εξειδικευμένα όπως το ποιες μέθοδοι παρακολούθησης χρησιμοποιούνταν την δεκαετία του 1980.

Οι αντιτιθέμενες απόψεις επί του ζητήματος της ιστορικής ακρίβειας της ταινίας αποδεικνύουν ότι το θέμα είναι πολυσύνθετο και εξαρτάται όχι μόνο από την γνώση των ιστορικών στοιχείων αλλά διακατέχεται και από έναν υποκειμενισμό που σχετίζεται με την αυστηρότητα του ατόμου που ασκεί την κριτική. Το σίγουρο είναι ότι η ταινία δεν είναι ντοκιμαντέρ. Το πλήθος των θεατών που προσέλκυσε και τα βραβεία που της απονεμήθηκαν σχετίζονται με τα μελοδραματικά στοιχεία του έργου και όχι με τα ιστορικά στοιχεία. Ωστόσο θα ήταν και υπερβολική η άποψη ότι η ταινία είναι ανιστόρητη. Είναι εμφανές ότι ο σεναριογράφος του έργου δαπάνησε αρκετό χρόνο σε έρευνα και έχει το λιγότερο μια γενική εικόνα επί του Υπουργείου Κρατικής Ασφαλείας της GDR.

Το πιο σημαντικό όμως, και σε αυτό συγκλίνουν σχεδόν όλες οι κριτικές, είναι ότι η ταινία κατορθώνει να περάσει στον θεατή το κλίμα της καταπίεσης και της καχυποψίας που επικρατούσε εκείνη την εποχή, τον διαρκή φόβο που προκαλούσε η Stasi, τις δηλητηριασμένες σχέσεις των ανθρώπων που νόμιζαν ότι διαρκώς παρακολουθούνταν και την πικρία τους όταν ανακάλυπταν ότι ακόμη και ο σύντροφός τους συνεργάζονταν με την Stasi και τελικά καταφέρνει να περνάει το γενικότερο συναίσθημα εκείνης της εποχής, ότι η Stasi υπήρχε παντού και παρακολουθούσε τα πάντα και τους πάντες.

9. Συμπεράσματα

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να διερευνήσει τον τρόπο με τον οποίον προβάλλεται στον γερμανικό κινηματογράφο η καθημερινή ζωή στην κομμουνιστική Γερμανία, δηλαδή στην Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας- GDR. Όπως προέκυψε από την βιβλιογραφική έρευνα τα κύρια χαρακτηριστικά της ζωής στην GDR ήταν οι περιορισμένες ελευθερίες, η καταπίεση και η κατασκοπεία των Γερμανών πολιτών. Μέσα σε αυτό το κλίμα η πλειοψηφία των ανθρώπων ζούσε, έστω και υποσυνείδητα, με το φόβο της Stasi, η οποία μέσα από ένα εκτεταμένο δίκτυο υπαλλήλων και πληροφοριοδοτών παρακολουθούσε σχεδόν τους πάντες προσπαθώντας να εντοπίσει και να αποτρέψει κάθε ιδεολογική απόκλιση από τις αρχές του καθεστώτος. Στην προσπάθεια αυτή το δικαίωμα στην προσωπική ζωή, θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα, καταπατήθηκε ενώ αρκετοί είδαν την επαγγελματική και προσωπική τους ζωή να καταστρέφεται, χωρίς να έχουν αναπτύξει καμία δράση εναντίον του κόμματος.

Όπως ήταν αναμενόμενο η συγκεκριμένη πτυχή στην ιστορία της Γερμανίας αποτέλεσε αντικείμενο ενδιαφέροντος και για τον γερμανικό κινηματογράφο. Οι ταινίες που έχουν γυριστεί με αυτό το θέμα μπορούν να διακριθούν σε δυο κατηγορίες: σε αυτές που απεικονίζουν την νοσταλγία για την κομμουνιστική Γερμανία και επικεντρώνονται στις καταναλωτικές συνήθειες των ανατολικογερμανών που άλλαξαν μετά την ενοποίηση και σε αυτές που προσπαθούν να αναδείξουν την σκοτεινή πλευρά του καθεστώτος προβάλλοντας την κοινωνική απομόνωση και τις δηλητηριασμένες ανθρώπινες σχέσεις που δημιουργούσε η Stasi στα άτομα που στοχοποιούσε, αλλά και στο σύνολο της κοινωνίας. Στην δεύτερη κατηγορία ανήκουν οι ταινίες “Das Leben der Anderen”, “Der Tangospieler” και “Die Architekten”, με την πρώτη να συγκεντρώνει τα περισσότερα κινηματογραφικά βραβεία, τους περισσότερους σχολιασμούς και το ενδιαφέρον της επιστημονικής κοινότητας.

Η ταινία “Das Leben der Anderen”, μέσα από τις ζωές τριών ανθρώπων, ενός υπαλλήλου της Stasi, ενός πετυχημένου συγγραφέα που είναι πιστός στο καθεστώς και της ηθοποιού συντρόφου του, καταφέρνει να μεταφέρει με ακρίβεια το καταπιεστικό κλίμα της εποχής, το μέγεθος των παρακολουθήσεων της Stasi και την δυνατότητά της να καταστρέφει τις ζωές των ανθρώπων επαγγελματικά και προσωπικά. Στο πιο πάνω συμπέρασμα καταλήγουν όλοι σχεδόν οι ερευνητές. Ωστόσο μια αρκετά μεγάλη μερίδα ακαδημαϊκών διαφωνεί ως προς το ότι η ταινία δείχνει έναν υπάλληλο της Stasi να βοηθάει το θύμα του, θυσιάζοντας το επαγγελματικό του μέλλον, γεγονός που μέχρι στιγμής δεν έχει καταγραφεί ιστορικά.

Αποτελεί προσωπική άποψη ότι το αν ένας υπάλληλος της Stasi θα βοηθούσε ποτέ το άτομο που του είχε ανατεθεί να παρακολουθεί δεν είναι καθοριστικής σημασίας για την ιστορική ακρίβεια της ταινίας. Τα κινηματογραφικά έργα δεν είναι ντοκιμαντέρ και συνεπώς πρέπει να κρίνονται με την αντίστοιχη επιείκεια. Η ταινία καταφέρνει να μεταφέρει με επιτυχία στον θεατή το αίσθημα της αδικίας από την εισβολή της Stasi στις προσωπικές ζωές των πολιτών και συνεπώς, με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων, δεν υπάρχει κίνδυνος εξανθρωπισμού της Stasi και διαστρέβλωσης της ιστορικής αλήθειας.

Ωστόσο, η ανάλυση μιας ταινίας δεν επαρκεί για να απαντηθεί το ερευνητικό ερώτημα και συνεπώς το υπό έρευνα θέμα χρήζει περαιτέρω διερεύνησης. Οι ταινίες “Der Tangospieler” και “Die Architekten” πρέπει να αναλυθούν εις βάθος, όπως έγινε, και με την “Das Leben der Anderen”, ενώ ενδιαφέρον θα είχε και η ανάλυση των ταινιών που προβάλλουν την νοσταλγία για την κομμουνιστική Γερμανία. Μόνο έτσι μπορεί να εξαχθεί ένα συμπέρασμα για τον τρόπο με τον οποίο ο γερμανικός κινηματογράφος συνολικά, και όχι η πιο γνωστή ταινία, απεικονίζει την καθημερινότητα των Ανατολικογερμανών.

Ο χρονικός περιορισμός της παρούσας εργασίας, που διεξάγεται στο πλαίσιο προπτυχιακού προγράμματος σπουδών, δεν επέτρεπε την εις βάθος ανάλυση του ερευνητικού ερωτήματος. Ωστόσο, πιστεύεται ότι κάλυψε πλήρως το μέρος που αφορούσε την ταινία που αναλύθηκε, συγκεντρώνοντας όλες τις πληροφορίες από τα διάφορα στοιχεία που προβάλλονταν και συσχετιζόνταν με το θέμα, καθώς η πλειοψηφία των άρθρων επικεντρώνονται σε μια πτυχή της ταινίας και κυρίως αυτής που αφορά τον υπάλληλο της Stasi. Έτσι, παρότι η παρούσα έρευνα δεν εξαντλεί το ερευνητικό ερώτημα μπορεί να αξιοποιηθεί μελλοντικά από κάποιον άλλον ερευνητή που θα επιθυμεί να συνεχίσει την έρευνα. Επιπλέον, η εργασία μπορεί να αξιοποιηθεί από το Υπουργείο Παιδείας και το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, για την κατάρτιση ενός εγκεκριμένου καταλόγου ταινιών για εκπαιδευτικούς σκοπούς, καθώς και από κάθε μεμονωμένο εκπαιδευτικό που χρησιμοποιεί την διδακτική μέθοδο προβολής ταινιών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων.

Αξίζει τέλος να σημειωθεί ότι αν και αυξάνεται ο αριθμός των ερευνών που αναλύουν ταινίες και λογοτεχνικά βιβλία ως προς τον τρόπο προβολής κοινωνικών και ιστορικών ζητημάτων, αυτή η ερευνητική μέθοδος είναι λιγότερη διαδεδομένη στον ελληνικό χώρο. Έτσι, αν και η εργασία δεν μπορεί να χαρακτηριστεί πρωτότυπη, επειδή σπανίως εφαρμόζεται η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου από φοιτητές των

Πολιτικών Επιστημών, μπορεί να ειπωθεί ότι ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίστηκε το θέμα της ζωής στην Ανατολική Γερμανία διαφέρει από τους συνήθεις.

Πηγές

Ελληνόγλωσσες

Αποστολόπουλος, Δ., 2012. Ο Ψυχρός Πόλεμος και τα Αίτια της Γερμανικής Διχοτόμησης, 1945-1949. Στο Ήφαιστος, Π., Κολιόπουλος, Κ. & Χατζηβασιλείου, Ε., 2012. *Η έναρξη του Ψυχρού Πολέμου, 1941-1950: Στρατηγικά ή Ιδεολογικά Αίτια*; Διαθέσιμο από το Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων: <http://www.idis.gr/coldwar/pdf/e-book.pdf> [Προσπελάστηκε στις 25/10/2017]

Δορδανάς, Σ. & Καλογρηάς, Β., 2015. *Οι Έλληνες της Στάζι. Το Υπουργείο Κρατικής Ασφάλειας και οι έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες στην Γερμανική Λαοκρατική Δημοκρατία*. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Διαθέσιμο στο: http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/11241/3433_1.5.3.pdf [Προσπελάστηκε στις 18/11/2017]

Ζαφειρόπουλος, Κ., 2015. *Πώς γίνεται μια επιστημονική εργασία; Επιστημονική έρευνα και συγγραφή εργασιών*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική

Funder, A., 2003. *Stasiland. Ιστορίες Πίσω από το Τείχος του Βερολίνου*. Αθήνα: Εκδόσεις Οκτώ, 2008

Ξενόγλωσσες

Alting von Geusau, F., 2002. *Part I- Between Power Politics and Alliance of Democracies*. Available at: <http://www.fransamaltingvongeusau.com/docs.php> [Accessed 3/11/2017]

Andrews, M., 1998. One Hundred Miles of Lives: The Stasi Files as a People's History of East Germany. *Oral History*. Vol.26, No.1, pp 24-31. Available at: <http://www.jstor.org/stable/40179468> [Accessed 15/02/2018]

Berghahn, D., 2006. East German Cinema after unification. In Clarke, D. ed. *German Cinema since Unification*. UK: MPG Books Ltd. Ch.3. Available at: https://www.researchgate.net/publication/48602860_East_German_cinema_after_unification [Accessed 15/02/2018]

Berghahn, D., 2009. Remembering the Stasi in a Fairy Tale of Redemption: Florian Henckel Von Donnersmarck's *Das Leben Der Anderen*. *Oxford German Studies*. Vol.38, No.3. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1179/007871909x475625> [Accessed 18/02/2018]

Berlin (Potsdam) Conference (Report), 1945. *Multilateral Agreements 1931-1945*. p.1224-1236. Available at: <https://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/m-ust000003-1224.pdf> [Accessed 25/10/2017]

Bonstein, J., 2009. Homesick for a Dictatorship. Majority of Eastern Germans Feel Life Better under Communism. *Spiegel online*. July 3. Available at: <http://www.spiegel.de/international/germany/homesick-for-a-dictatorship-majority-of-eastern-germans-feel-life-better-under-communism-a-634122.html> [Accessed 18/02/2018]

Bruce, G., 2008. Access to Secret Police Files, Justice, and Vetting in East Germany since 1989. *German Politics & Society*. Vol.26, No1. Pp. 82-111. Available at: <http://www.jstor.org/stable/23742838> [Accessed 18/02/2018]

Camphausen, G.,2011. The Concept of the Exhibition. In *Stasi. The exhibition of the GDRs State Security. Booklet*. Berlin: Federal Commissioner for the Records of the State Security Service of the former German Democratic Republic. Available at: https://www.bstu.bund.de/SharedDocs/Downloads/EN/stasi-ausstellung.pdf;jsessionid=DFAF03C9F974E92AB45C33213C32641C.1_cid354?_blob=publicationFile [Accessed 3/11/2017]

Carmichael, N.,2011. *A Brief History of the Berlin Crisis of 1961*. Available through The U.S National Archives and Records Administration at: <https://www.archives.gov/files/research/foreign-policy/cold-war/1961-berlin-crisis/overview/berlin-wall-overview.pdf> [Accessed 20/10/2017]

Carson, D., 2010. Learning from History in The Lives of Others: An interview with Writer/Director Florian Henckel von Donnersmarck. *Journal of Film and Video*. Vol.62, No.1-2, pp.13-22. Available at: <https://doi.org/10.1353/jfv.0.0057> [Accessed 27/02/2018]

Central Intelligence Agency, 2011. *A City Torn Apart: Building of the Berlin Wall*. Available through CIA at: <https://www.cia.gov/library/publications/international-relations/building-of-the-berlin-wall/building-the-berlin-wall.pdf> [Accessed 20/10/2017]

Constitution of the German Democratic Republic (7 October 1949). Available at: https://www.cvce.eu/obj/constitution_of_the_german_democratic_republic_7_october_1949-en-33cc8de2-3cff-4102-b524-c1648172a838.html [Accessed 17/03/2018]

Crimea (Yalta) Conference, 1945. *Multilateral Agreements 1931-1945*,p.1005-1012. Available at: <http://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/m-ust000003-1005.pdf> [Accessed 25/10/2017]

CVCE, 2016. *The Cold War (1945-1989)*. Available at: https://www.cvce.eu/obj/the_cold_war_1945_1989_full_text-en-6dfe06ed-4790-48a4-8968-855e90593185.html [Accessed 20/10/2017]

Dale, G., 2007. Heimat, “Ostalgie” and the Stasi: The GDR in German cinema, 1999-2006. *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*. Vol.15, No.2, pp.155-175. Available at: <http://bura.brunel.ac.uk/handle/2438/2809> [Accessed 07/03/2018]

Das Leben der Anderen, 2006.[film]. Directed by Florian Henckel von Donnersmarck. Germany: Beta Cinema

Defa Film Library, East German Cinema and Beyond since 1993.[website], <https://ecommerce.umass.edu/defa/>

Diamond, D.,2008. Empathy and Identification in Von Donnersmarck’s *The Lives of Others*. *Journal of the American Psychoanalytic Association*. Vol.56, No 3, pp.811-832. Available at: <https://doi.org/10.1177/0003065108323590> [Accessed 04/03/2018]

- Epstein, C., 2003. East Germany and Its History since 1989. *The Journal of Modern History*. Vol.75. No:3, pp.634-661. Available at: <http://www.jstor.org/stable/10.1086/380240> [Accessed 27/10/2017]
- Evans, O., 2010. Redeeming the demon? The legacy of the Stasi in Das Leben der Anderen. *Memory Studies*. Vol.3, No:2, pp.164-177. Available at: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1750698009355678#articleCitationDownloadContainer> [Accessed 16/03/2018]
- Florath, B.,2015. The Unofficial Collaborators. In Munkel, D. ed. *State Security. A reader on the GDR Secret Police*. Berlin: Federal Commissioner for the Records of the State Security Service of the former German Democratic Republic, Department of Education and Research. Ch.5. Available at: https://www.bstu.bund.de/DE/Wissen/Publikationen/Publikationen/E_bstu lesebuch_englisch.pdf?__blob=publicationFile [Accessed 03/11/2017]
- Funder, A., 2007. Tyranny of Terror. *The Guardian*. [online]. 5 May. Available at: <https://www.theguardian.com/books/2007/may/05/featuresreviews.guardianreview12> [Accessed 03/03/2018]
- Gallinat, A., 2015. Power and Vulnerability: Secrecy, Social Relationships, and the East German Stasi. *Perspectives on Europe*. Vol.45, No.1, p.46-52. Available at: https://councilforeuropeanstudies.org/files/Perspectives/Spring2015/s7_Gallinat.pdf [Accessed 01/12/2017]
- Giezeke, J.,2014. The Stasi and East German Society: Some Remarks on Current Research. In Spiekermann, U. ed. *The Stasi at Home and Abroad:Domestic Order and Foreign Intelligence Bulletin Supplement 9*, p. 59-72. Washington: German Historical Institute. Available at: <https://www.ghi-dc.org/publications/ghi-bulletin/bulletin-supplements/bulletin-supplement-9-2014.html?L=0> [Accessed 20/11/2017]
- Giezeke, J.,2015. What did it mean to be a checklist. In Munkel, D. ed. *State Security. A reader on the GDR Secret Police*. Berlin: Federal Commissioner for the Records of the State Security Service of the former German Democratic Republic, Department of Education and Research. Ch.3. Available at: https://www.bstu.bund.de/DE/Wissen/Publikationen/Publikationen/E_bstu lesebuch_englisch.pdf?__blob=publicationFile [Accessed 03/11/2017]
- Grashoff, U., 2014. “The Death of Others”: the myth and reality of suicide in the German Democratic Republic. [online] Available at: <https://blogs.ucl.ac.uk/ssees/2014/11/27/the-death-of-others-the-myth-and-reality-of-suicide-in-the-german-democratic-republic/> [Accessed 10/03/2018]
- Gritten, D.2014. The Lives of Others, Review. *The Telegraph*. [online]. 26 September. Available at: <https://www.telegraph.co.uk/culture/film/filmreviews/11118803/The-Lives-of-Others-review.html> [Accessed 03/11/2017]
- Heidemeyer, H., 2015. The Ministry for State Security and its relationship to the SED. In Munkel, D. ed. *State Security. A reader on the GDR Secret Police*. Berlin: Federal Commissioner for the Records of the State Security Service of the former German Democratic Republic, Department of Education and Research. Ch.1. Available at:

https://www.bstu.bund.de/DE/Wissen/Publikationen/Publikationen/E_bstu_lesebuch_englisch.pdf?blob=publicationFile [Accessed 03/11/2017]

IMDb,n/d. *The lives of others*. Available at:
http://www.imdb.com/title/tt0405094/fullcredits?ref=tt_ov_st_sm [Accessed 06/03/2018]

IMDb (a), n/d. *The lives of others. Awards*. Available at:
<http://www.imdb.com/title/tt0405094/awards> [Accessed 06/03/2018]

Ivey, B., Ellison, I. & Obst, M. n.d. *German Teachers' Resources. Teaching Film and Literature for AS and A2*. University of Leeds. Available at: [german teachers' resources teaching film and literature for as and a2](#) [Accessed 05/03/2018]

Jedlitschka, K., 2012. The Lives of Others: East German State Security Service's Archival Legacy. *The American Archivist*. Vol.75, No.1, pp.81-108. Available at: <http://www.jstor.org/stable/23290581> [Accessed 06/03/2018]

Koehler, J., 2004. East Germany: The Stasi and De-Stasification. *Demokratizatsiya: The Journal of Post-soviet Democratization*. No.12, p.369-395. Available through the George Washington University:
https://www2.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/demokratizatsiya%20archive/GWASHU_D EMO_12_3/Y672K6V271K54686/Y672K6V271K54686.pdf [Accessed 20/10/2017]

Kowalczyk, I., 2014. Every day life in the GDR and the MfS. In Munkel, D. ed. *State Security. A reader on the GDR Secret Police*. Berlin: Federal Commissioner for the Records of the State Security Service of the former German Democratic Republic, Department of Education and Research. Ch.7. Available at:
https://www.bstu.bund.de/DE/Wissen/Publikationen/Publikationen/E_bstu_lesebuch_englisch.pdf?blob=publicationFile [Accessed 03/11/2017]

Macrakis, K., 2008. *Seduced by Secrets. Inside the Stasi' Spy-Tech World*. New York: Cambridge University Press

Manitoba Education and Advanced Learning, 2015. *Grade 12: Cinema as a Witness to Modern History. A Foundation for Implementation*. Manitoba, Canada: Government of Manitoba. Available at:
https://www.edu.gov.mb.ca/k12/cur/socstud/cinema_gr12/full_doc.pdf [Accessed 06/04/2018]

Partsch, C., 2009. Playing Secret Agent in Hans Christoph Buch's "The Wartburg Warden. A German story". *Rocky Mountain Review*, Vol.63, No.1, p.43-59. Available at: www.jstor.org/stable/27670840 [Accessed 13/11/2017]

Peperkamp, E., Rajtar M., Becci, I.& Huber, B.,2009. Eastern Germany 20 Years After. Past, Present and Future? *Eurostudia- Transatlantic Journal for European Studies*. Vol.5, No 2. Available at: http://www.cceae.umontreal.ca/IMG/pdf/Peperkamp_et_al.-Eastern_Germany_20_years_after.pdf [Accessed 10/11/2017]

Pfaff, S., 2001. The limits of coercive surveillance: Social and penal control in the German Democratic Republic. *Punishment & Society*. Vol.3, No.3, pp.381-407. Available at: <https://doi.org/10.1177/1462474501003003003> [Accessed 18/03/2018]

Pfaff, S., 2007. *The Lives of Others: East Germany Revisited?*. Available at: https://www.ghi-dc.org/fileadmin/user_upload/GHI_Washington/Publications/Bulletin41/110.pdf [Accessed 08/03/2018]

Pidd, H., 2011. Germans piece together million of lives spied on by Stasi. *The Guardian*. [online] 13 March. Available at: <https://www.theguardian.com/world/2011/mar/13/east-germany-stasi-files-zirndorf> [Accessed 19/02/2018]

Pletsch, C., 1979. "The Socialist Nation of the German Democratic Republic" or the Asymmetry in Nation and Ideology between the Two Germanies. *Comparative Studies in Society and History*. Vol.21, No.3, pp.323-345. Available at: <http://www.jstor.org/stable/178531> [Accessed 18/03/2018]

Political programme of the Socialist Unity Party (Berlin, 21 and 22 April 1946). Available at: https://www.cvce.eu/obj/political_programme_of_the_socialist_unity_party_berlin_21_and_22_april_1946-en-d9c5faf7-5c39-43fa-aa3f-88d5431e3746.html [Accessed 18/03/2018]

Pryor, F., 1994. On Reading My Stasi Files. *The National Interest*. No.38, p.74-82. Available at: <http://www.jstor.org/stable/42896888> [Accessed 19/02/2018]

Schmeidl, S., 2009. "The Lives of Others": Living under East Germany's "Big Brother" or the Quest for Good Men by Das Leben der Anderen and Florian Henckel von Donnermarck. *Human Rights Quarterly*, Vol.31, No.2. pp. 557-561. Available at: <http://www.jstor.org/stable/20486783> [Accessed 05/03/2018]

Schmidt, M., 2013. Social Policy in the German Democratic Republic. In Schmidt, M. & Ritter, G. ed. *The Rise and Fall of a Socialist Welfare State. The German Democratic Republic (1949-1990) and German Unification (1989-1994)*. Springer. Ch.2. Available at: <http://www.springer.com/gb/book/9783642225277> [Accessed 05/03/2018]

Smyser, W., 1999. *From Yalta to Berlin. The Cold War Struggle over Germany*. New York: Willi St. Martin's Press.

Solsten, E., 1996. *Germany: A country study*. Washington DC: Federal Research Division, Library of Congress. Available through Library of Congress: <http://memory.loc.gov/master/frd/frdcstdy/ge/germanycountryst00sols/germanycountryst00sols.pdf> [Accessed 25/10/2017]

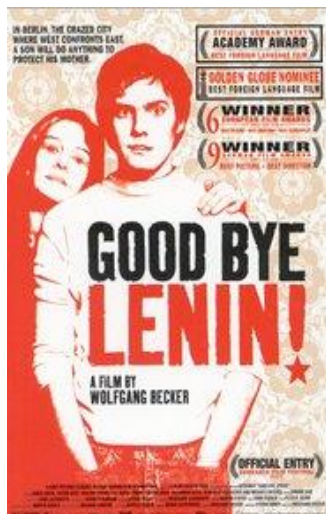
Tuffs, A., 2007. One in 20 East German doctors spied on patients or colleagues for the Stasi. *British Medical Journal*. Vol.335, No.7630, p.1113. Available at: <http://www.jstor.org/stable/20508378> [Accessed 11/11/2017]

Westphal, W., 2012. "Truer than the Real Thing": "Real" and "Hyperreal". Representations of the Past in Das Leben der Anderen. *German Studies Review*. Vol.35, No.1. pp.97-111. Available at: <https://muse.jhu.edu/article/465662> [Accessed 18/03/2018]

Yalta Conference (Report), 1945. *Multilateral Agreements 1931-1945*. p.1005-1012. Available at: <https://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/m-ust000003-1005.pdf> [Accessed 25/10/2017]

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Στο παρόν παράρτημα παρατίθενται οι υποθέσεις και τα στοιχεία ταινιών που σχετίζονται με το θέμα της έρευνας.

Good Bye Lenin! (2003), Κωμωδία, Διάρκεια: 121΄

Σκηνοθεσία: Wolfgang Becker

Πρωταγωνιστές: Daniel Brühl, Katrin Saß, Chulpan Khamatova

Υπόθεση: Η Κυρία Kerner, αφιερωμένη σοσιαλίστρια, παθαίνει έμφραγμα και πέφτει σε κώμα λίγο πριν την πτώση του Τείχους του Βερολίνου. Όταν ξυπνάει οχτώ μήνες μετά ο γιατρός προειδοποιεί τα παιδιά της ότι πρέπει να αποφύγει οποιαδήποτε συγκίνηση. Για να την προστατεύσουν της αποκρύπτουν την αλήθεια και κάνουν τα πάντα έτσι ώστε να συνεχίσει να πιστεύει ότι ζει στην κομμουνιστική Γερμανία.

Σχόλια: Η ταινία επικεντρώνεται στα προϊόντα της κομμουνιστικής Γερμανίας και στην αλλαγή στο φαγητό, στο ντύσιμο και στα έπιπλα από την επίδραση της Δύσης. Απέσπασε 33 κινηματογραφικά βραβεία ένα εκ των οποίων η Χρυσή Σφαίρα Καλύτερης Ξενόγλωσσης Ταινίας το 2004.

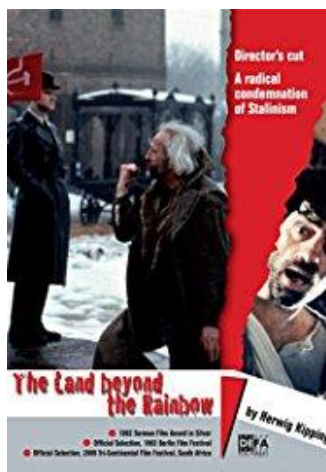
Sonnenallee (1999), Κωμωδία, Διάρκεια: 101΄

Σκηνοθεσία: Leander Haubmann

Πρωταγωνιστές: Alexander Scheer, Alexander Beyer, Robert Stadlobar

Υπόθεση: Ανάλαφρη κωμωδία η οποία εξελίσσεται στο Ανατολικό Βερολίνο το 1970 και δείχνει την ζωή ενός 17χρόνου νέου και της παρέας του εκ των οποίων ο ένας αν και ιδεαλιστής κατατάσσεται στο στρατό και ο άλλος πυροβολείται από έναν φρουρό του τείχους.

Σχόλια: Η ταινία επικεντρώνεται στην ποπ και ροκ μουσική, στην απαγόρευση της από το καθεστώς και στους τρόπους που βρίσκουν οι νέοι για να την ακούν. Προβάλλει τις διαφορές με την Δυτική Γερμανία σε σημεία που αφορούν την ανεργία, την ακρίβεια και τα καταναλωτικά προϊόντα. Απέσπασε έξι βραβεία, εκ των οποίων τα τέσσερα από γερμανικούς οργανισμούς.

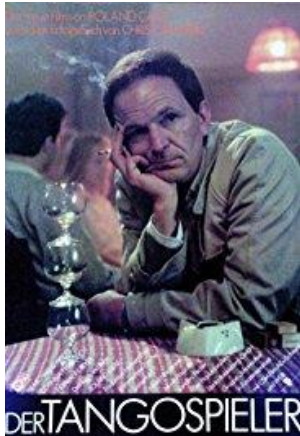
Das Land Hinter dem Regenbogen (1992), Διάρκεια: 89΄

Σκηνοθεσία: Herwig Kipping

Πρωταγωνιστές: Franciszek Pieczka, Winfried Glatzeder, Axel Werner

Υπόθεση: Η ταινία εξελίσσεται στο μυθικό χωριό Stalina το 1953. Οι κάτοικοι του χωριού στο όνομα του «πραγματικού σοσιαλισμού» νομιμοποιούν κάθε μορφή αδικίας. Από το γενικό κλίμα της αδικίας εξαιρούνται τα παιδιά που συνεχίζουν να πιστεύουν στους ανθρώπους.

Σχόλια: Η ταινία με τη μέθοδο της παραβολής προβάλλει την ζωή στην GDR. Οι κριτικοί θεωρούν την ταινία ως μια από τις πιο «κρίζοσπαστικές καταδικές» της Ανατολικής Γερμανίας. Ωστόσο είχε πολύ μικρή απήχηση στο κοινό. Η ταινία κέρδισε το Ομοσπονδιακό Βραβείο Κινηματογράφου στο Φεστιβάλ του Βερολίνου.

Der Tangospieler (1992), Δράμα, Διάρκεια: 96΄

Σκηνοθεσία: Roland Graf

Πρωταγωνιστές: Michael Gwisdek, Corina Harfouch, Hermann Beyer

Υπόθεση: Η ταινία επικεντρώνεται στην ζωή του Dr. Dallow ο οποίος φυλακίστηκε για 21 μήνες επειδή έπαιζε πιάνο σε ένα αντιστασιακό μουσικό κέντρο. Η Stasi του προτείνει να γίνει ανεπίσημος συνεργάτης της με αντάλλαγμα την θέση που είχε πριν την σύλληψή του στο Πανεπιστήμιο. Ο ίδιος αρνείται με αποτέλεσμα να βιώσει την κοινωνική απομόνωση.

Σχόλια: Η ταινία επικεντρώνεται στην γνωστή μέθοδο της Stasi της κοινωνικής απομόνωσης. Έχει αποσπάσει τρία βραβεία

Der Turm (2012), Δράμα, Διάρκεια: 185΄

Σκηνοθεσία: Christian Schwochow

Πρωταγωνιστές: Hans Uwe Bauer, Josephin Busch

Υπόθεση: Η ταινία εξελίσσεται το 1982 μέσα σε ένα κλίμα τεταμένου φόβου εξαιτίας της Stasi. Μέσα από τις αποφάσεις της οικογένειας Hoffmans προβάλλει τη σταδιακή κατάρρευση του αστυνομικού κράτους.

Σχόλια: Η ταινία βασίζεται στο βραβευμένο με το βραβείο του Γερμανικού Βιβλίου "The Tower: Tales from a Vanished Land" και έχει χαρακτηριστεί ως μια σημαντική απεικόνιση της τελευταίας δεκαετίας της Ανατολικής Γερμανίας.

Die Architekten (1990), Δράμα, Διάρκεια: 97΄

Σκηνοθεσία: Peter Kahane

Πρωταγωνιστές: Kurt Naumann, Rita Feldmeier, Uta Eisold

Υπόθεση: Η ταινία απεικονίζει την απογοήτευση και τους προβληματισμούς ενός νέου αρχιτέκτονα που αναλαμβάνει να σχεδιάσει ένα κοινοτικό κέντρο. Τα σχέδια του όμως απορρίπτονται από το κομμουνιστικό καθεστώς και σταδιακά ο Daniel βιώνει την κοινωνική απομόνωση καθώς σιγά σιγά φίλοι και συνεργάτες τον εγκαταλείπουν ενώ ακόμη και η γυναίκα του θέλει να φύγει στην Δυτική Γερμανία..

Σχόλια: Η ταινία έχει αποσπάσει έξι βραβεία.